Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79: 20

med anledning av dels propositionen 1978/79: 73 om åtgärder för arbetshandikappade, dels propositionen 1978/79: 100 bilaga 15 såvitt avser anslag till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning, m. m. jämte motioner

I betänkandet behandlas regeringens förslag i dels propositionen 1978/79: 73 om åtgärder för arbetshandikappade, dels propositionen 1978/79: 100 bilaga 15 såvitt avser de under avsnittet C. Arbetsmiljö upptagna anslagen för budgetåret 1979/80 till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning och Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering.

Vidare tar utskottet upp till behandling 22 i dessa ämnen väckta motioner. Kulturutskottet har avgivit yttrande över några av dessa motioner. Yttrandet fogas till detta betänkande som bilaga.

Propositionerna

1978/79: 73

I propositionen föreslår regeringen — efter föredragning av statsrådet Wirtén — att riksdagen skall

dels anta inom arbetsmarknadsdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1974: 12) om anställningsskydd
2. lag om ändring i lagen (1976: 600) om offentlig anställning

dels

3. godkänna de av föredraganden förordade allmänna riktlinjerna angående åtgärder för arbetshandikappade inom arbetsmarknadspolitiken
4. godkänna de av föredraganden förordade grunderna för ekonomiskt stöd till arbetshjälpmedel m. m. för personer med arbetshandikapp, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1979
5. godkänna de av föredraganden förordade förändringarna beträffande bidrag vid utbildning m. m. i företag av äldre och handikappade, att gälla fr. o. m. 1 juli 1979
6. under förbehåll av att uppgörelse kan träffas mellan statens förhandlingsnämnd och berörda huvudmän och en grund för reformen därigenom skapas godkänna de av föredraganden förordade grunderna för inrättande av arbetsmarknadsinstitut inom arbetsmarknadsverket
7. godkänna de av föredraganden förordade grunderna för inrättande av ett institut för metodutveckling och forskning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen
8. godkänna den av föredraganden förordade omvandlingen av arkivarbete, musikerhjälp och halvskyddad sysselsättning till anställning med lönebidrag, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1980

9. godkänna de av föredraganden förordade särskilda insatserna för ungdomar med arbetshandikapp, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1979

10. godkänna de av föredraganden förordade förslagen rörande näringshjälp, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1979

Propositionens lagförslag har följande lydelse:

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1974: 12) om anställningsskydd

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1974: 12) om anställningsskydd skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §	
Denna lag äger tillämpning på arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.	
Lagen gäller ej	
1. arbetstagare med företagsledande eller därmed jämförlig ställning,	
2. arbetstagare som är medlem av arbetsgivarens familj,	
3. arbetstagare som är anställd för arbete i arbetsgivarens hushåll,	
4. arbetstagare som av arbetsmarknadsmyndighet *meddelats* arbetslöshetshjälp i form av beredskapsarbete, *arkivarbete eller musikerhjälp* eller som anvisats arbete i verkstad inom arbetsvården.	4. arbetstagare som av arbetsmarknadsmyndighet *meddelas* arbetslöshetshjälp i form av beredskapsarbete eller som anvisats arbete i verkstad inom arbetsvården.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 600) om offentlig anställning

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 6 § lagen (1976: 600) om offentlig anställning[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 kap.	
6 §	
Lagen gäller ej arbetstagare som av arbetsmarknadsmyndighet meddelas arbetslöshetshjälp i form av beredskapsarbete, *arkivarbete eller musikerhjälp* eller som har anvisats arbete i verkstad inom arbetsvården.	Lagen gäller ej arbetstagare som av arbetsmarknadsmyndighet meddelas arbetslöshetshjälp i form av beredskapsarbete eller som har anvisats arbete i verkstad inom arbetsvården.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

[1] Lagen omtryckt 1977: 1047.

1978/79: 100 bilaga 15

I propositionsbilagan föreslår regeringen — efter föredragning av statsrådet Wirtén — under punkterna C 5. (s. 117—131) och C 8. (s. 135—142) att riksdagen skall

1. bemyndiga regeringen att besluta om ram för bidrag till anordnande av verkstäder inom arbetsvården under budgetåret 1979/80,

2. till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 1 438 950 000 kr.

3. till Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering för budgetåret 1979/80 anvisa ett anslag av 214 000 000 kr.

Punkterna C 1.—C 4. behandlas av socialutskottet, punkten C 6. av arbetsmarknadsutskottet i betänkandet AU 1978/79: 21 och punkten C 7. av arbetsmarknadsutskottet i betänkandet AU 1978/79: 29.

Motionerna

	Behandlas i utskottets yttr. s.	hemst. p.
1978/79: 290 av Sten Svensson m. fl. (m)		
I motionen yrkas att riksdagen beslutar	30	26
1. att avslå propositionen 1978/79: 73 i den del som avser inordnandet av den arbetspsykologiska verksamheten i den föreslagna organisationen med arbetsmarknadsinstitut,		
2. att uttala att fristående konsulter — där så är möjligt — även fortsättningsvis skall kunna anlitas som alternativ till en utbyggd statlig verksamhet.		
1978/79: 667 av Olof Palme m. fl. (s)		
I motionen yrkas att riksdagen		
1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av politiken för arbete åt handikappade,	13	1
2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om planering av åtgärder för handikappade,	17	9
3. hos regeringen begär att gällande främjandelagstiftning kompletteras med föreskrifter rörande arbetsgivares ansvar för sysselsättning av handikappade,	17	10
4. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om särskilda utredningsresurser vid länsarbetsnämnderna för uppföljning av arbetsgivares personalpolitik,	18	11
5. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försöksverksamhet med särskilda insatser för effektiviserad tillämpning av främjandelagen,	18	11
6. beslutar att medel beräknas för försöksverksamhet med uppsökande verksamhet till förmån för unga förtidspensionerades rehabilitering och sysselsättning i enlighet med vad som förordas i motionen,	22	15
9. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning och förslag rörande motorfordon för handikappade.	24	17

	Behandlas i utskottets yttr. s.	hemst. p.
Motionen behandlas beträffande yrkandena 7 och 8 av utskottet i betänkandet AU 1978/79: 21.		
1978/79: 672 av Lars Werner m. fl. (vpk)		
1. att riksdagen med avståndstagande från regeringens förslag vad gäller målsättning och inskränkningar i rehabiliteringsverksamheten uttalar sig för allas rätt till arbete oberoende av handikapp,	39	2
2. att riksdagen som sin mening uttalar att vid företagsnedläggelser och driftsinskränkningar där de anställda saknar alternativa möjligheter till arbete på orten, bör företaget övergå i de anställdas ägo och fortsatt produktion säkras genom statliga stödåtgärder,	14	3
3. att riksdagen som sin mening uttalar att begreppet arbetshandikappad bör utmönstras ur arbetsmarknadspolitiken och försöksverksamhet med individuella stödåtgärder utan handikappregistrering igångsätts under kontroll av de fackliga organisationerna i enlighet med vad som anförs i motionen,	14	4
4. att riksdagen som sin mening uttalar att de fackliga representanterna bör ges mer tid för anpassningsverksamheten för att kunna påverka rekryteringen och behovet av anpassningsåtgärder för redan anställda,	18	13
5. att riksdagen som sin mening uttalar att främjandelagen bör ändras på sådant sätt att den mer får karaktär av kvotlagstiftning och därvid bör tillämpas i samråd med de lokala fackliga organisationerna,	18	12
6. att riksdagen med avslag på regeringens förslag beslutar att stöd till arbetsbiträde skall utgå i förhållande till hur stort behovet av arbetsbiträde är och i vissa fall kunna helt ersätta kostnaden för heltidsanställt arbetsbiträde,	21	14
7. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att psykologmedverkan i arbetsförberedande åtgärder begränsas till arbetsmarknadsinstitutens verksamhet och ej bör förekomma inom arbetsförmedlingarna,	29	24
8. att riksdagen med avslag på regeringens förslag beslutar att arbetsmarknadsinstituten skall inordnas under huvudmannaskap av skolöverstyrelsen och deras verksamhet integreras med arbetsmarknadsutbildningen,	28	24
9. att riksdagen med ändring i regeringens förslag beslutar att de s. k. OT-kurserna fortsättningsvis skall bedrivas inom ramen för arbetsmarknadsinstituten med oförändrad omfattning och efter nu gällande av skolöverstyrelsen formulerad målsättning,	28	24
10. att riksdagen som sin mening uttalar att den av sysselsättningsutredningen föreslagna utvidgningen av Södertäljeförsöket bör komma till stånd och hemställer hos regeringen om förslag härom,	26	22
11. att riksdagen hemställer hos regeringen om initiativ för att i samråd med kommuner och landsting starta en bred arbetsrehabiliterande verksamhet inom vårdsektorn,	29	24

Behandlas i utskottets

	yttr. s.	hemst. p.
12. att riksdagen uttalar att metodutvecklingsarbetet i den centrala metodutvecklingsenheten inom AMI skall ha sin huvudinriktning på tung social och socialmedicinsk problematik,	32	29
13. att riksdagen hemställer hos regeringen om en plan för att trygga handikappades rätt till arbete, genom att skapa arbeten i produktion av varor och tjänster i statlig och kommunal regi i enlighet med vad som anförs i motionen,	39	41
14. att riksdagen hemställer hos regeringen om att bilen skall upptas på förteckningen över tekniska hjälpmedel för handikappade.	24	18
1978/79: 801 av Lars Werner m. fl. (vpk)	17	8
I motionen yrkas att riksdagen uttalar sig för att rätten till arbete även skall gälla de pensionärer som önskar arbeta.		
Motiveringen till yrkandet återfinns i motionen 1978/79: 800.		
1978/79: 888 av Birger Nilsson m. fl. (s)	30	28
I motionen yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om att ett behandlingscentrum för ryggsjukdomar inrättas i Norrland och att detta lokaliseras till Jämtlands län.		
1978/79: 1033 av Bengt Bengtsson m. fl. (c)	32	30
I motionen yrkas att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79: 73 som sin mening uttalar att ett centralt metod- och forskningsinstitut på arbetsvårdsområdet bör lokaliseras till Göteborgsregionen.		
1978/79: 1040 av Erik Hovhammar m. fl. (m)	15	6
I motionen yrkas att riksdagen beslutar		
1. att hos regeringen begära att frågan om att ett samhällsekonomiskt utrymme för en höjning av bidragen till arbetsgivare som anställer arbetshandikappade skapas inom socialförsäkringssystemet,		
2. att ersättning från riksförsäkringsverket till företagshälsovård även skall omfatta rehabiliterings- och förebyggande vård,		
3. uttala att en fortsatt utbyggnad av företagshälsovården skall främjas i enlighet med vad som anförts i motionen, så att denna alltmer får karaktären av *arbetsmiljövård,*		
4. uttala att statliga arbetsgivare skall medverka till att äldre och personer med arbetshinder får ökad sysselsättning.		
1978/79: 1043 av Gunnel Jonäng m. fl. (c)		
I motionen yrkas		
1. att riksdagen beslutar när det gäller anställning med lönebidrag att 100-procentigt bidrag skall utgå till allmännyttiga organisationer,	36	36
2. att riksdagen beslutar uttala att länsmuseerna bör hänföras till allmännyttiga organisationer.	37	37
1978/79: 1049 av Olof Palme m. fl. (s)		
I motionen yrkas att riksdagen		

Behandlas i utskottets yttr. s. 21 hemst. p. 15

5. beslutar att försök med "fadderverksamhet" inleds enligt riktlinjer som förordas i motionen,

Motionen behandlas beträffande yrkandet 9 i betänkandet AU 1978/79: 19 och i övrigt i betänkandet AU 1978/79: 21.

1978/79: 1053 av Lars Werner m. fl. (vpk) 38 39

I motionen yrkas att riksdagen med bifall till motionen och avslag på propositionen 1978/79: 73 i tillämpliga delar beslutar anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen om anställningsskydd (1973: 12) 1, 3, 5, 10, 13, 20 och 38 §§

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
1 §	
Denna lag — — — enskild tjänst.	
Lagen gäller ej	
1. arbetstagare med — — — jämförlig ställning.	
2. arbetstagare som — — — arbetsgivarens familj.	
3. arbetstagare som — — — arbetsgivarens hushåll.	
4. *arbetstagare som av arbetsmarknadsmyndighet meddelats arbetslöshetshjälp i form av beredskapsarbete, arkivarbete eller musikerhjälp eller som anvisats arbete i verkstad inom arbetsvården.*	4. Utgår.
3 §	
Avtal som — — — — — — — den delen.	
Utan hinder av första stycket får avvikelse *från 5 § andra stycket, 11, 15, 22, 24—30 §§, 31 § första stycket, 32 § första och tredje styckena samt 33 § göras med stöd av kollektivavtal som på arbetstagarsidan slutits eller godkänts av organisation som är att anse som huvudorganisation enligt lagen (1936: 506) om förenings- och förhandlingsrätt.*	Utan hinder av första stycket får avvikelse *med stöd av kollektivavtal som på arbetstagarsidan slutits eller godkänts av organisation enligt lagen (1936: 506) om förenings- och förhandlingsrätt göras beträffande 5 § tredje stycket, 11 § om avtalet avser mer än sex månaders uppsägningstid, 15, 22, 24—30 §§, första stycket, 32 § första och tredje styckena samt 5 § andra stycket. Avtal om 5 § andra stycket får träffas först efter godkännande av arbetsmarknadsstyrelsen.*
5 §	
Anställning gäller — — — har avtalats.	
Avtal om att anställning skall *avse* viss tid, viss säsong eller visst arbete får träffas endast om det	Avtal om att anställning skall *gälla* viss tid, viss säsong eller visst arbete får träffas endast om

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
föranledes av arbetsuppgifternas särskilda beskaffenhet. Avtal om anställning för viss tid får dock träffas, om avtalet gäller praktikarbete eller vikariat.	det föranledes av arbetsuppgifternas särskilda beskaffenhet. *Sådant avtal skall dock för att vara giltigt godkännas av arbetsmarknadsstyrelsen.* Avtal om anställning för viss tid får dock träffas, om avtalet gäller praktikarbete eller vikariat.
10 §	
Uppsägningsbeskedet skall — — — vanlig adress.	
	Underrättelse om uppsägning skall samtidigt lämnas till facklig organisation som avses i 32 §.
Uppsägning från — — — semestern upphörde.	
13 §	
Från lön som utgår på grund av 12 § första stycket får arbetsgivaren avräkna inkomst som arbetstagaren under den tid lönen avser har förvärvat i annan anställning. Rätt till avräkning föreligger också beträffande inkomst som arbetstagaren under nämnda tid uppenbarligen kunde ha förvärvat i annan anställning som han skäligen bort godta. Utbildningsbidrag, som utgår av statsmedel vid arbetsmarknadsutbildning får avräknas, i den mån bidraget avser samma tid som lönen och arbetstagaren har blivit berättigad till bidraget efter uppsägningen.	Utgår.
20 §	
Besked om — — — — — vanliga adress.	
	Underrättelse om avsked skall samtidigt lämnas till facklig organisation som avses i 32 §.
Avskedande sker — — — semestern upphörde.	
38 §	
Åsidosätter arbetsgivare — — — uppkommen skada.	
Underlåter arbetstagare — — — uppkommen skada.	
Vid bedömande om och i vad mån skada har uppstått skall hänsyn tagas även till arbetstagarorganisations intresse av att lagens bestämmelser iakttages i förhållande till organisationens medlemmar samt till övriga omständig-	Vid bedömande om och i vad mån skada har uppstått skall hänsyn tagas även till arbetstagarorganisations intresse av att lagens bestämmelser iakttages i förhållande till organisationens medlemmar samt till övriga omständig-

Nuvarande lydelse	*Motionärernas förslag*
heter av annan än rent ekonomisk betydelse. Ersättning *för skada som avser tid efter anställningens upphörande bestämmes högst till belopp som avses i 39 §.*	heter av annan än rent ekonomisk betydelse. Ersättning *av annat slag än lön och andra anställningsförmåner för brott mot denna lag utgår med minst 10 000 kronor till arbetstagaren och till facklig organisation som avses i 32 §.*
Om det med hänsyn till skadans storlek eller andra omständigheter är skäligt, kan skadeståndets belopp nedsättas i förhållande till vad som annars skulle ha utgått. *Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet kan också äga rum.*	Om det med hänsyn till skadans storlek eller andra omständigheter är skäligt, kan skadeståndets belopp nedsättas i förhållande till vad som annars skulle ha utgått.

Lagen skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1979.

	Behandlas i utskottets yttr. s.	hemst. p.
1978/79: 1532 av Britta Bergström (fp)	30	26
I motionen yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjlighet för fristående arbetspsykologiska institut att även i framtiden bedriva självständig verksamhet.		
1978/79: 1536 av Gösta Bohman m. fl. (m)	16	7
I motionen yrkas att riksdagen enligt vad som föreslås i motionen 1978/79: 1108 hos regeringen begär att		
1. frågan om ökade möjligheter till fortsatt förvärvsarbete för personer som fyllt 65 år utreds,		
Motionen behandlas beträffande yrkandet 2 av utskottet i senare sammanhang.		
1978/79: 1546 av Bertil Johansson m. fl. (c, m)	30	26
I motionen yrkas att riksdagen avslår regeringens proposition 1978/79: 73 avseende inordnande av den arbetspsykologiska verksamheten i den nya organisationen med arbetsmarknadsinstitut.		
1978/79: 1565 av Sten Svensson m. fl. (m, c)	37	36
I motionen yrkas att riksdagen beslutar, med ändring av propositionen 1978/79: 73, att statsbidrag till anställningar med lönebidrag (f. n. arkivarbete) vid länsmuseerna skall utgå med 100 % så länge som nuvarande personer kvarstår i tjänst.		
1978/79: 1566 av Lars Werner m. fl. (vpk)	14	5
I motionen yrkas att riksdagen uttalar sig för och hos regeringen anhåller om kraftfulla insatser mot arbetslöshet och utslagning.		

	Behandlas i utskottets yttr. s.	hemst. p.
1978/79: 2033 av Olle Eriksson m. fl. (c, s, m, vpk, apk)	36	36
I motionen yrkas att riksdagen i anledning av propositionen 1978/79: 73 beslutar att statsbidrag till anställning med lönebidrag vid länsmuseerna skall utgå med oförändrat 100 %.		
1978/79: 2035 av Anton Fågelsbo (c)	29	25
I motionen yrkas att riksdagen uttalar sig för att OT-kursen för handikappade skall få fortsätta vid Östaskolan i Tärnsjö.		
1978/79: 2042 av Kurt Hugosson m. fl. (s)	32	30
I motionen yrkas att riksdagen måtte besluta att hos regeringen begära att det centrala institutet för metodutveckling och forskning lokaliseras till Göteborgsområdet.		
1978/79: 2044 av Margot Håkansson (fp)	23	16
I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av bidrags- och lånesystemet för bil åt handikappade.		
1978/79: 2051 av Inger Lindquist (m)	16	7
I motionen yrkas att riksdagen begär förslag till åtgärder i syfte att öka möjligheterna till sysselsättning för pensionärer i enlighet med vad som i motionen anförts.		
1978/79: 2053 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c)		
I motionen yrkas		
1. att riksdagen beslutar att försöksverksamheten med handledare/faddrar skall få fortsätta intill utgången av budgetåret 1979/80,	21	15
2. att riksdagen beslutar att bidrag till företagsutbildning av äldre och arbetshandikappade skall kunna förlängas från sex till tolv månader för dem som är gravt handikappade,	22	15
3. att riksdagen beslutar att lönebidrag för anställning av arbetshandikappad skall kunna utgå efter omprövning även efter det fjärde året för kommuner, landstingskommuner, enskilda företag, och organisationer samt statliga affärsdrivande verk,	34	35
4. att riksdagen beslutar att försöksverksamheten under fem år med 90 % statsbidrag som därefter successivt avtrappas utvidgas att gälla förtidspensionerade upp till 35 års ålder varvid medelsramen för denna verksamhet för perioden bör vidgas från 10 till 20 milj. kr.	25	21
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om anställning med lönebidrag på arbetsplatser där kollektivavtal saknas,	34	32
6. att riksdagen beslutar att allmännyttiga organisationer skall få bidrag med 100 % vid anställning av arbetshandikappade med lönebidrag,	36	36
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om stöd och service från arbetsförmedlingarna till de	34	33

	Behandlas i utskottets yttr. s.	hemst. p.
allmännyttiga organisationerna vid överförande av arkivarbetet till anställning med bidrag,		
8. att riksdagen hos regeringen begär utredning om möjligheterna att utvidga anställning med lönebidrag till att avse egna företagare,	35	34
9. att riksdagen beslutar att näringshjälpen skall kunna utgå i form av lån med högst 75 000 kr. och i form av bidrag med högst 25 000 kr. inom en medelsram av 20 milj. kr. till budgetåret 1979/80,	42	45
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om näringshjälp till fortsatt drift inom jordbruksnäringen,	42	45
11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lägsta arbetsförmåga för anställda i skyddade verkstäder,	40	43
12. att riksdagen hos regeringen begär att omsorgskommittén får i uppdrag att utreda frågan om möjligheterna till sysselsättning för de arbetshandikappade som har en så liten arbetsförmåga att de ej kan beredas sysselsättning i skyddade verkstäder,	41	44
13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en organisationsöversyn av arbetsmarknadsverket,	43	47
14. att riksdagen till anslaget C 5. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning anvisar ett med 10,5 milj. kr. förhöjt reservationsanslag om 1 449 450 000 kr. för finansiering av förslagen under punkterna 4 och 9.	45	49
1978/79: 2055 av Johan Olsson m. fl. (c, s)	40	42
I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär en omprövning av beslutet angående förläggningen av stiftelsen för de skyddade verkstäderna i Gävleborgs län.		

Utskottet

Inledning

I betänkandet behandlas regeringens i propositionen 1978/79: 73 presenterade förslag till åtgärder för arbetshandikappade samt i sammanhanget aktuella anslagsfrågor, redovisade i årets budgetproposition.

Huvudpunkterna i regeringsförslagen är förbättrat stöd till olika former av anpassningsåtgärder för att underlätta för arbetshandikappade att få eller behålla anställning, ny organisation av resurserna för arbetsprövning och arbetsträning m. m. samt omvandling av halvskyddad sysselsättning och arkivarbete till en ny stödform, kallad anställning med lönebidrag. Till grund för förslagen ligger betänkanden av sysselsättningsutredningen (Arbete åt handikappade, SOU 1978: 14), nya utredningen om yrkesinriktad rehabilitering (Arbetsmarknadsinstitut, Ds A 1978: 3) och utredningen om näringshjälp (Arbete med näringshjälp, SOU 1977: 22).

Den organisation vi i dag har för yrkesinriktad rehabilitering och skyddad sysselsättning går ytterst tillbaka på riktlinjer som antogs av statsmakterna i början av 1950-talet. Åtgärder som yrkesutbildning för handikappade och näringshjälp var då redan etablerade. Verksamheten var blygsam men har efter hand byggts ut kraftigt och efter olika linjer.

När det först gäller den yrkesinriktade rehabiliteringen har resurserna för arbetsprövning, ursprungligen koncentrerade till statens arbetsklinik, kompletterats med prövningsavdelningar i anslutning till de av landsting och kommuner drivna verkstäderna för arbetsträning (arbetsvårdsinstitut), med platser för närmare 3 000 klienter. Arbetsmarknadsutbildningen har blivit ett betydelsefullt instrument i rehabiliteringsarbetet. Av 47 000 personer som i slutet av år 1978 var i utbildning (personer i utbildning i företag här borträknade) har drygt 11 000 bedömts som arbetshandikappade. Förutom yrkesutbildning ges vid AMU-centra särskilda anpassningskurser för olika grupper handikappade med inslag av bl. a. arbetsprövning och arbetsträning.

Den skyddade sysselsättningen för arbetshandikappade har byggts ut. I början av 1960-talet fanns platser för 1 600 arbetstagare i skyddade verkstäder. I dag sysselsätts drygt 17 000 personer. Arkivarbete, från början avsett som temporär sysselsättning åt arbetslösa kontorister, är numera huvudsakligen en form av skyddad sysselsättning för äldre och arbetshandikappade. I arkivarbete finns nu 15 500 personer, att jämföra med knappt 1 500 år 1960. De särskilda beredskapsarbetena sysselsatte under budgetåret 1977/78 grovt räknat i genomsnitt 10 000 personer per månad. Flertalet är äldre och/eller lokalt bundna arbetstagare, men arbetena ger också sysselsättning åt personer med socialmedicinska eller psykiska handikapp ("specialanvisad arbetskraft").

Strävan har alltid varit att i första hand placera de arbetshandikappade på den öppna arbetsmarknaden. I den mån särskilda åtgärder behöver vidtas för placeringen står olika möjligheter till buds. Utbildning eller praktikanställning i företag kan ordnas. Bidrag ges till den handikappade själv eller till arbetsgivaren för arbetshjälpmedel resp. särskilda anordningar på arbetsplatsen. Synskadade och andra svårt handikappade kan få assistans i arbetet av s. k. arbetsbiträden. Rörelsehindrade kan få stöd till inköp/byte av bil för resor till och från arbetet. Nedsättning av arbetsförmågan kan kompenseras genom bidrag till arbetsgivaren (halvskyddad sysselsättning). Denna stödform förekom vid enstaka företag redan vid 1960-talets början. Kompensationen till arbetsgivarna har successivt ökats med början år 1967. I slutet av 1978 var drygt 12 000 personer i halvskyddad sysselsättning.

I den mån arbetsanställning inte bedöms möjlig kan arbetshandikappade och äldre personer få ekonomiskt stöd att starta eget företag i form av näringshjälp.

Förslagen i propositionen 73 berör flertalet av inslagen i ovan redo-

visade åtgärdssystem. Där behandlas också betydelsen för de arbetshandikappade av 1970-talets arbetsrättsliga lagstiftning, framför allt den s. k. trygghetslagstiftningen och den nya arbetsmiljölagen.

Allmänna riktlinjer m. m.

Inledningsvis har kortfattat beskrivits uppbyggnaden av de arbetsmarknadspolitiska stödåtgärderna för arbetshandikappade. Som ett mått på insatsernas storlek erinras i propositionen 73 om att för innevarande budgetår i runt tal 1,6 miljarder kr. eller en femtedel av arbetsmarknadsverkets budget har avsatts till särskilda åtgärder för arbetsanpassning. Som jämförelse kan nämnas att motsvarande utgifter i 1966 års arbetsmarknadspolitiska proposition (nr 52) beräknades till ca 75 milj. kr.

Den under åren successivt höjda ambitionen att stödja arbetshandikappade kan emellertid inte sägas ha underlättat möjligheterna för dem att få anställning på den öppna arbetsmarknaden. Sysselsättningsutredningen har i sitt betänkande visat att antalet arbetshandikappade som fått anställning på den öppna marknaden under åren 1960—1974 har varit relativt konstant omkring 11 000 personer samtidigt som antalet sökande med arbetshandikapp har tredubblats. Det innebär att andelen arbetsplacerade under perioden successivt sjunkit, från 34 % till ned mot 11—12 %. Situationen torde inte ha förbättrats de senaste åren. I propositionen uppges att andelen arbetsplacerade på den öppna marknaden år 1977 var 12 %. Detta är den bakgrund mot vilken man har att se det ökade behovet av skyddad sysselsättning i arkivarbete och arbetsvårdsverkstäder men också den kraftiga ökningen av antalet förtidspensionärer, från 145 000 år 1967 till 247 000 år 1976 (åldrarna 16—64 år).

Utslagningen från arbetsmarknaden och mekanismerna bakom den har utförligt diskuterats av sysselsättningsutredningen. Denna nyckelfråga liksom andra allmänna förutsättningar för stödet till de arbetshandikappade tas upp i propositionens inledande avsnitt liksom i några av de föreliggande motionerna.

Enighet råder numera om att insatserna för arbetshandikappade i allt högre grad måste inriktas på att finna lösningar på den reguljära arbetsmarknaden. För att på denna väg öka sysselsättningen bland arbetshandikappade behöver sysselsättningsnivån fortsätta att höjas. Det är, som det uttrycks i propositionen, "av avgörande betydelse härvidlag att näringslivet utvecklas på ett sådant sätt att fler arbetstillfällen kommer till stånd på den reguljära arbetsmarknaden". Liknande uttalanden görs av socialdemokraterna i partimotionen 667, av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) i motionen 2053 och Erik Hovhammar m. fl (m) i motionen 1040. Men en ytterligare förutsättning är att arbetsförhållandena förbättras i så stor utsträckning som möjligt så att alla människor som vill arbeta också

skall kunna tas emot i arbetslivet. Detta ställer krav på arbetsmiljö, arbetarskydd och företagshälsovård. Detta synsätt i propositionen återkommer också i motionerna.

Vad ovan sagts innebär inte att socialdemokraterna är till freds med de allmänna utgångspunkterna för regeringens förslag. De lägger i partimotionen 667 fram ett eget förslag till *inriktningen av politiken för arbete åt handikappade.* Enligt det programmet accepteras en fortsatt omstrukturering av näringslivet, men den måste ske i socialt acceptabla former. De lokala arbetsmarknaderna måste stärkas och breddas. Effektiviteten i näringslivet måste vidareutvecklas, men tekniken utformas med utgångspunkt i människornas egenskaper och villkor. Utslagningen måste hindras, och därvid blir fortsatta insatser för arbetsmiljö och arbetarskydd av särskild betydelse. Slutligen framhålls att samhället måste förfoga över effektiva instrument och resurser i övrigt för direkta insatser med syfte att erbjuda personer med handikapp sysselsättningstillfällen.

De av socialdemokraterna angivna riktlinjerna synes inte ge någon konkret vägledning utöver regeringens förslag i arbetet att förbättra de arbetshandikappades ställning i arbetslivet. Med hänsyn härtill och då utskottet godtar propositionen på denna punkt avstyrks motionen i förevarande del. Till de av socialdemokraterna avslutningsvis berörda resursfrågorna återkommer utskottet i betänkandet AU 1978/79: 21.

Vpk tar i partimotionen 672 inledningsvis upp vissa principfrågor. Partiet begär att riksdagen med avståndstagande från regeringens förslag i vad gäller målsättning och inskränkningar i rehabiliteringsverksamheten uttalar sig för *allas rätt till arbete oberoende av handikapp.* Bakgrunden till yrkandet är följande. I propositionen erinras om att målet för arbetsmarknadspolitiken numera är arbete åt alla. Men därmed, invänder vpk, avses inte att alla skall ha rätt till arbete utan i första hand de som är "lönsamma i företagsekonomisk mening". De som inte är tillräckligt lönsamma men ändå har god arbetsförmåga skall hänvisas till en "andra rangens arbetsmarknad", varmed vpk avser skyddat arbete eller anställning med lönebidrag. I övrigt kommer hundratusentals även i fortsättningen att helt ställas utanför arbetsmarknaden, tillägger vpk.

I propositionen (s. 19) anför statsrådet Wirtén:

Jag anser, liksom min företrädare gjorde i propositionen 1977/78: 30, att det är svårt att se någon bestämd gräns för hur liten en persons arbetsförmåga skall vara för att det inte skall vara aktuellt för samhället att försöka lösa sysselsättningsfrågan i vid mening. Slutsatsen måste därför bli att alla människor skall ha rätt till någon form av sysselsättning. När det gäller personer med mycket stor nedsättning i arbetsförmågan blir det närmast i form av sysselsättningsterapi med en glidande skala över till fullt deltagande i den ordinarie produktionen. Det räcker enligt min mening inte med att arbeta med de öppet arbetssökande arbetshandikappade. Ambitionen måste vara att förbättra samhällets möjligheter att stödja även de handikappade som är dolt arbetslösa, t. ex. bland de förtidspensionerade, så att de på sikt kan erbjudas arbete.

Utskottet ansluter sig till föredragande statsrådets uttalande. Anledning saknas att göra ett uttalande av det slag motionärerna begär. Motionen bör alltså inte föranleda någon åtgärd i aktuell del.

Vidare yrkar vpk att riksdagen skall uttala sig för att *företag som hotas av nedläggning eller driftinskränkningar* skall övergå i de anställdas ägo (utan vederlag) och att fortsatt drift skall säkras genom statligt stöd. Ingripanden av detta slag är avsedda att ske när företaget har en stor andel äldre och handikappad arbetskraft utan alternativa sysselsättningsmöjligheter på orten.

Vpk-yrkandet anknyter till allmänna överväganden som har gjorts av sysselsättningsutredningen. Som påpekas i propositionen (s. 17) avser utredningen att återkomma med ett närmare utformat förslag i sitt slutbetänkande. Med hänvisning härtill och till att statsmakterna i flera fall visat sig beredda att göra särskilda insatser för nedläggningshotade företag av skäl som anförs av motionärerna avstyrks deras yrkande.

Sysselsättningsutredningen har sökt *definiera begreppet arbetshandikappad.* Vid remissbehandlingen av utredningens betänkande har meningarna om utredningens definition gått starkt i sär. Statsrådet Wirtén anser "det föga meningsfullt att definitionsmässigt försöka slå fast vilka människor som är arbetshandikappade". När begreppet arbetshandikappad likväl används i propositionen, tilläggs det, bör det inte ses som en definition utan närmast som en avgränsning av den krets av arbetssökande som på grund av olika slag av handikapp måste få del av särskilda ekonomiska eller andra stödåtgärder för att kunna hävda sig mot andra arbetssökande.

Den i propositionen gjorda avgränsningen blir enligt vpk i själva verket en definition av arbetshandikappade. Vpk yrkar att begreppet arbetshandikappad utmönstras ur arbetsmarknadspolitiken. Stödåtgärder förutsätts kunna tillgripas, men det kan enligt vpk göras utan att handikappet markeras i varje enskilt fall. Insatserna av stödåtgärder bör prövas av de fackliga organisationerna och arbetsmarknadsverket i samråd. En försöksverksamhet härmed bör startas under budgetåret 1979/80. Noteringar om handikapp bör inte heller göras för statistiskt bruk.

Vpk-yrkandet om utmönstring av begreppet arbetshandikappad bör jämföras med ovan citerade uttalande av föredragande statsrådet. Som framgår av motionen anser även vpk det nödvändigt med särskilda stödåtgärder för vissa arbetstagare. Men detta medför ett ofrånkomligt behov av avgränsningar. Att effekterna av åtgärderna måste följas och utvärderas, bl. a. på statistisk väg, är uppenbart. Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet även detta yrkande i motionen.

I anslutning härtill tar utskottet också upp vpk:s partimotion 1566 vari begärs ett *aktionsprogram mot utslagning och social utstötning.* Motionen behandlar särskilt utslagningen från arbetslivet, men anlägger också ett vidare perspektiv och kommer därvid in på frågor som faller

utanför utskottets beredningsområde. Bl. a. förordas som målsättning garanterad rätt till arbete för alla och redan på kort sikt en för ungdomar garanterad rätt till arbete eller meningsfull utbildning. Vidare avses att i programmet skall ingå åtgärder mot företag med hög personalomsättning, skärpt arbetsmiljölagstiftning, obligatorisk arbetsförmedling och arbetstidsförkortning till 35 timmar. Inriktningen av industripolitiken berörs, och slutligen tas upp åtgärder inom socialförsäkringssystemet och delar av vårdsektorn.

Åtgärder för att förebygga utslagning från arbetslivet är ett centralt tema för den föreliggande propositionen liksom f. ö. i ett stort antal av motionerna. Vissa av de i programmet aktualiserade frågorna kommer att behandlas av riksdagen i skilda sammanhang med anledning av andra partimotioner från vpk. Med hänvisning härtill och till att riksdagen förra året avslog en liknande motion från vpk om utslagningen av människor (1977/78: 835, AU 1977/78: 21) avstyrker utskottet förevarande motion.

Propositionens förslag till åtgärder för att stärka de arbetshandikappades rätt till meningsfullt och produktivt arbete hälsas med tillfredsställelse av Erik Hovhammar m. fl. (m) i motionen 1040. Motionärerna anser dock att bl. a. stimulansåtgärderna är otillräckliga. För att skapa erforderligt ekonomiskt utrymme att höja bidragen till arbetsgivare vid anställning av arbetshandikappade tänker sig motionärerna *transfereringar av medel från socialförsäkringssystemet*. Verkningarna härav behöver emellertid först analyseras noggrant. Vid analysen bör också beaktas en blivande allmän arbetslöshetsförsäkring. Motionärerna begär därför att frågan skall utredas.

I propositionen (s. 83) anmäls att en interdepartemental arbetsgrupp f. n. arbetar med en rad frågor om arbetsmarknadspolitikens framtida finansiering. Härvid studeras också sysselsättningsutredningens förslag om en bindning mellan de arbetsmarknadspolitiska kostnaderna och kostnader för pensioner och långtidssjukskrivning. Målet är att ett förslag om en mer enhetlig finansiering av de arbetsmarknadspolitiska insatserna om möjligt skall kunna läggas fram i samband med förslag om allmän arbetslöshetsförsäkring. Det är önskvärt att en sådan enhetlig finansiering också kan tillämpas samtidigt som en allmän arbetslöshetsförsäkring träder i kraft. Med det anförda avstyrker utskottet motionsyrkandet.

I samma motion förespråkas vidare en utbyggd företagshälsovård med tyngdpunkten på förebyggande åtgärder, så att företagshälsovården alltmer får karaktären av arbetsmiljövård. För att möjliggöra en sådan utveckling bör riksdagen besluta att ersättning från riksförsäkringsverket till företagshälsovård även skall omfatta rehabiliterings- och förebyggande vård.

Frågan om utbyggd ersättning från sjukförsäkringen till företagshälsovård har utretts av socialstyrelsen och riksförsäkringsverket. Resultatet

av utredningsarbetet redovisades i början av år 1977 (Ds S 1977: 3). Sedvanlig remissbehandling är avslutad. Enligt vad utskottet inhämtat har det inom regeringens kansli bedömts lämpligt att låta det fortsatta beredningsarbetet anstå i avvaktan på att hälso- och sjukvårdsutredningen har slutfört sitt uppdrag. Detta väntas ske i vår. Övergripande frågor om företagshälsovård behandlas av den år 1976 tillsatta utredningen om företagshälsovården och den yrkesmedicinska verksamheten. De av motionärerna behandlade frågorna om företagshälsovården är sålunda redan aktualiserade i skilda utredningssammanhang, och riksdagen bör därför inte fatta beslut av det slag som begärs i motionen.

Slutligen yrkas i samma motion att riksdagen skall uttala att statliga arbetsgivare skall ta ett större ansvar för att rekrytera arbetshandikappade.

Anpassningsverksamheten inom statlig förvaltning behandlas i ett särskilt delavsnitt av propositionen (s. 25—28). Av de konkreta åtgärder som därvid förordas kan här nämnas att myndigheterna förutsätts framdeles bli ålagda att redovisa de insatser som görs för att anställa arbetshandikappade liksom andra anpassningsåtgärder. Det är vidare avsett att ge statens personalnämnd/statens arbetsmarknadsnämnd och arbetsmarknadsstyrelsen i uppdrag att utarbeta förslag till riktlinjer för hur det anställningsfrämjande arbetet bör bedrivas inom den statliga sektorn. Utskottet utgår från att de nya riktlinjerna medför en skärpning och effektivisering av de riktlinjer som redan finns i 1960 års cirkulär till statsmyndigheterna om anställningsvillkor m. m. för partiellt arbetsföra inom statlig och statsunderstödd verksamhet. Detta innebär inte att näringslivet får undandra sig sitt ansvar för att ge arbetshandikappade sysselsättning. Mot bakgrund av vad som anförts och föreslagits i propositionen om anpassningsverksamheten inom statlig förvaltning finner utskottet inte anledning för riksdagen att göra ett uttalande av det allmänna slag som förordats i motionen.

Med det anförda har utskottet avstyrkt motionen 1040 i dess helhet.

I detta sammanhang tar utskottet också upp tre motioner om *sysselsättning för pensionärer.*

Moderata samlingspartiet begär i partimotionen 1536 en utredning om ökade möjligheter till fortsatt förvärvsarbete för personer som har fyllt 65 år. Bl. a. framhålls att det inte finns någon dokumenterad rätt att kvarstå i arbete efter fyllda 65 år. Inger Lindquist (m) begär i motionen 2051 förslag från regeringens sida till vissa åtgärder i syfte att öka möjligheterna till sysselsättning för pensionärer.

Enligt vad utskottet inhämtat ämnar regeringen inom kort tillsätta en utredning om pensionärernas sysselsättningsförhållanden. Syftet med utredningsarbetet är att få de pensionerades ställning i arbetslivet närmare belyst och dessutom utrett vad som kan göras för att bereda förvärvsarbete åt de pensionärer som så önskar och förmår. Häri ingår

bl. a. att man skall se på i vilken utsträckning lagar, avtal eller arbetsuppgifternas karaktär tvingar människor att lämna sitt arbete vid uppnådda 65 år eller dessförinnan. Med tillkomsten av den nya utredningen får motionärernas önskemål anses vara tillgodosedda, och de båda motionerna behöver sålunda inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Pensionärers rätt till arbete tas också upp i partimotionen 801 från vpk. Motionärerna yrkar att riksdagen skall uttala sig för att rätten till arbete även skall gälla de pensionärer som önskar arbete.

Med hänvisning till det utredningsarbete som är avsett att påbörjas inom kort anser utskottet att inte heller denna motion bör föranleda någon åtgärd.

Åtgärdsplanering, främjandelagens tillämpning m. m.

I propositionen redovisas (s. 21—27) den reformering som skett av arbetsförmedlingen och den betydelse detta haft för att stödja de arbetshandikappade. I det sammanhanget berörs systematisk verksamhetsplanering inom förmedlingen. Sistnämnda fråga tas även upp av socialdemokraterna i partimotionen 667. De förordar en *åtgärdsplanering för arbetshandikappade,* innebärande att varje arbetsförmedling för sitt område gör en plan för erforderliga arbetsmarknadspolitiska insatser.

Den nämnda systematiska verksamhetsplaneringen med bl. a. en planmässig inriktning av förmedlingsverksamheten på grupper med särskilda behov innebär att en verksamhet av det slag som begärs i motionen redan har inletts. Som påpekas i propositionen bör denna verksamhetsplanering med ökade erfarenheter kunna effektiviseras och bli ett instrument för praktisk arbetsmarknadspolitik på det lokala planet. Med hänsyn till det sagda synes inte föreligga något behov för riksdagen av att göra det av motionärerna begärda uttalandet om planering av åtgärder för handikappade. Motionsyrkandet bör därför inte föranleda någon åtgärd.

Lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder (främjandelagen) är avsedd att komplettera lagen om anställningsskydd genom att hävda de intressen och behov som finns för äldre och arbetshandikappade som står utanför arbetsmarknaden. Lagen är uppbyggd på sådant sätt att den ger möjlighet till mjuka ingripanden som efter hand kan trappas upp.

Främjandelagens tvingande bestämmelser har enligt sysselsättningsutredningen knappast tillämpats. Utredningen anser inte behov föreligga av att ändra lagen. Däremot kan lagen tillämpas effektivare, bl. a. genom att anvisningar eller riktlinjer för tillämpningen utfärdas. Socialdemokraterna anknyter härtill i den nyssnämnda motionen 667. De yrkar att *främjandelagen kompletteras med föreskrifter* om arbetsgivares ansvar för sysselsättning av handikappade. Häri avses ingå en närmare

kvantifiering av företagens och förvaltningarnas ansvar för sysselsättning av arbetshandikappade.

Föredragande statsrådet uttalar sig i propositionen klart för att främjandelagen bör tillämpas på ett mera målmedvetet sätt. Även han förutsätter att riktlinjer tas fram för att konkreta resultat skall kunna nås. Detta bör i första hand ske inom ramen för AMS verksamhet. Med hänvisning till dessa uttalanden synes det inte erforderligt med något initiativ från riksdagens sida på grund av motionsyrkandet.

Vidare yrkar socialdemokraterna i anslutning till förslag av sysselsättningsutredningen att länsarbetsnämnderna skall tillföras *särskilda personalresurser för att följa upp företagens personalpolitik* liksom för särskilda insatser för effektiviserad tillämpning av främjandelagen.

Föredragande statsrådet anser att det bör ankomma på arbetsmarknadsverket att självt bestämma hur man vill bedriva en intensifierad verksamhet av angivna slag liksom personaltilldelningen härför inom ramen för redan tillgängliga och tillkommande personalresurser. Utskottet delar föredragandens uppfattning och avstyrker därför motionen i aktuella delar.

Främjandelagen behandlas också i vpk:s partimotion 672, med yrkande om att *lagen ändras i riktning mot kvotlagstiftning* att tillämpas i samråd med de fackliga organisationerna.

Som redan nämnts har sysselsättningsutredningen inte funnit behov föreligga av lagändring. Även föredragande statsrådet anser att någon ändring i lagen inte bör göras nu, även om han säger sig inte vara främmande för att åtgärder kan behöva vidtas i framtiden för att ytterligare stärka de svagastes ställning på arbetsmarknaden. Utskottet ansluter sig till denna bedömning och avstyrker till följd härav vpk:s yrkande.

I vpk-motionen finns vidare ett yrkande om *mer tid för de fackliga representanterna i anpassningsverksamheten.* Denna fråga hänger samman med de fackliga förtroendemännens ställning på arbetsplatsen och bör därför prövas i samband med reformering av nuvarande förtroendemannalag. Motionen i aktuell del bör med hänsyn härtill inte föranleda någon åtgärd.

Utbildning och arbetshjälpmedel m. m.

Utbildning i företag

Arbetsmarknadsutbildning i företag har under den senaste lågkonjunkturen fått allt större betydelse som arbetsmarknadspolitiskt medel. Särskilt det förstärkta bidraget vid utbildning av permitteringshotad personal (25-kronan) har utnyttjats i stor omfattning, och under andra och tredje kvartalen år 1977 var utbildning i företag — räknat i antal del-

tagare — den dominerande formen av arbetsmarknadsutbildning. Utbildningen i företag har därefter successivt minskat. På senhösten 1978 var ca 17 000 personer i olika former av företagsutbildning, varav ca 15 000 med stöd av 25-kronan.

Arbetsmarknadsutbildningen i företag är inriktad på olika målgrupper med skiftande bidragsregler. I propositionen behandlas en av målgrupperna, nämligen arbetstagare med svårare handikapp samt äldre arbetstagare, varmed här förstås personer som har fyllt 50 år. Liksom vid annan arbetsmarknadsutbildning i företag förutsätts att utbildningen skall leda till fast anställning hos företaget. I undantagsfall kan dock redan anställd få utbildning med sikte på omplacering inom företaget. Utbildningsformen har begränsad omfattning. I november 1978 fick 180 personer utbildning på detta sätt.

För utbildningen uppbär företagen normalt bidrag med 8 kr. för varje anställd och utbildningstimme. Bidraget kan enligt bestämmelserna i enstaka fall jämkas uppåt om det gäller utbildning av person med särskilt svårt handikapp. Det är därvid möjligt att låta bidraget täcka hela lönekostnaden inkl. lönebikostnader. Det förslag till ändrad bidragskonstruktion som läggs fram i propositionen innebär att bidrag i fortsättningen i regel skall täcka 75 % av den totala lönekostnaden med fortsatt möjlighet att jämka bidraget till 100 % vid utbildning av personer med grava handikapp. Utbildningstiden är f. n. angiven till högst sex månader. Denna begränsningsregel föreslås bli ersatt med den regel om bidrag för utbildning under högst 960 timmar som gäller för andra former av arbetsmarknadsutbildning i företag. I motsats till vad som är fallet i dag skall bidrag kunna ges även vid utbildning på arbetsplatser inom kommunal och landstingskommunal förvaltning.

En annan väg att slussa in äldre och handikappade är att ordna praktikanställning. Stödformen används i ringa utsträckning (29 personer i november 1978). Bidragsreglerna är i vissa delar desamma som vid utbildning i företag. Praktiktiden är dock begränsad till tre månader, och arbetsgivaren behöver inte binda sig för att praktikanställningen skall övergå i fast anställning. Enligt propositionen bör bidraget, 8 kr. per timme, liksom vid utbildning fortsättningsvis utgå med 75 % av totala lönekostnaden.

Propositionens förslag till bidragsförbättringar sammanfaller med sysselsättningsutredningens. Förslagen är ett led i strävandena att vidga de handikappades möjligheter att komma in på den öppna arbetsmarknaden. Utskottet biträder för den skull vad som föreslagits i propositionen. Ett särskilt spörsmål är möjligheten att i speciella fall förlänga utbildningstiden. Den saken har tagits upp i motionen 2053 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) som ett led i motionens allmänna inriktning på de gravt handikappades problem. Utskottet behandlar inte frågan nu utan återkommer härtill i det följande.

Arbetshjälpmedel

Arbetshandikappade som behöver särskilda hjälpmedel för att kunna utföra sitt arbete kan f. n. få bidrag härtill med upp till 25 000 kr. Det är här som regel fråga om hjälpmedel som den handikappade kommer att äga själv och kan ta med sig vid byte av arbetsplats. Under budgetåret 1977/78 beviljades bidrag i 1 383 fall. Enligt propositionen bör det maximala bidragsbeloppet höjas till 50 000 kr.

Bidrag kan även utgå till arbetsgivare, nämligen för särskilda anordningar som behöver göras på arbetsplatsen. Antalet beviljade bidrag av detta slag var 653 under budgetåret 1977/78. Hela kostnaden kan ersättas, men i vissa fall förutsätts att arbetsgivaren står för del av kostnaden. Högsta bidragsbelopp är f. n. 30 000 kr., och det föreslås i propositionen bli höjt till 50 000 kr.

Det upplyses i propositionen att nuvarande bidragsbelopp i flertalet fall har varit tillräckliga för att tillgodose hjälpbehoven. Liksom föredragande statsrådet anser utskottet det likväl vara motiverat att göra förhållandevis kraftiga uppräkningar av bidragsbeloppen. Ambitionerna att hjälpa gravt handikappade till förvärvsarbete kan i individuella fall leda till ett omfattande behov av anpassningsåtgärder.

I anslutning till förslaget om förstärkt bidrag till särskilda anordningar på arbetsplatsen, avsedda för individuella fall, behandlas i propositionen ett förslag av sysselsättningsutredningen om försök med "kollektivt förberedande åtgärder på arbetsplatser". Syftet är att systematiskt anpassa arbetsplatser för arbetstagare med speciella handikapp. Föredragande statsrådet finner denna typ av verksamhet inte vara invändningsfri från principiella synpunkter men tillstyrker fortsatta försök i begränsad skala. Ett belopp om 0,5 milj. kr. beräknas för ändamålet i budgetpropositionen. Utskottet lämnar förslaget utan erinran.

Arbetsbiträde

Om synskadad eller annan svårt handikappad person på grund av handikappet fortlöpande behöver biträde i arbetet kan arbetsgivaren få bidrag till kostnaderna härför. Det förutsättes då att utgifterna för det biträde som lämnas väsentligt överstiger vad som kan anses vara normalt för den befattning den handikappade innehar. Bidrag kan även beviljas egenföretagare och fria yrkesutövare. Bidragsverksamheten har begränsad omfattning. Under budgetåret 1977/78 utgick bidrag för drygt 400 arbetsbiträden.

Bidragsbeloppet är högst 5 000 kr. för person och halvt år, dvs. högst 10 000 kr. per år. Sysselsättningsutredningen har förordat att bidraget i stället fastställs till viss del, högst 25 % av den totala löneckostnaden för arbetsbiträden. På grund av de invändningar mot förslaget som framkommit vid remissbehandlingen föreslås i propositionen att man även i

fortsättningen har ett bidragstak i form av ett fixt belopp och att detta höjs till 20 000 kr./år.

Vpk anser i partimotionen 672 att hjälpbehovet bör vara avgörande för bidragets storlek. I individuella fall, påpekas det, kan hjälpbehovet vara stort, i vissa fall kan det vara aktuellt att ersätta hela kostnaden för heltidsanställt biträde.

Sysselsättningsutredningens bidragskonstruktion innebar en maximering av bidraget. Propositionens förslag, som beloppsmässigt i praktiken är likvärdigt med utredningens förslag, innebär en fördubbling av nuvarande bidragsbelopp och därmed väsentligt förbättrade stödmöjligheter. Utskottet är inte berett förorda en ytterligare utbyggnad av stödet. Med avstyrkande av motionen i aktuell del biträder utskottet alltså regeringsförslaget.

I propositionen (s. 35—36) behandlas vidare frågan om vilka grupper av handikappade som bör omfattas av bidraget till arbetsbiträde, möjligheten att kombinera detta bidrag med bidrag till halvskyddad sysselsättning m. m. Utskottet lämnar utan erinran vad därvid anförts och föreslagits.

Verksamheten med bidrag till arbetsbiträde startade år 1967 och har sedan dess bedrivits på försök. I propositionen tar man inte ställning till i vilken form verksamheten skall bedrivas i fortsättningen. Utskottet anser för sin del tiden vara mogen för att avbryta försöksverksamheten och införliva bidraget till arbetsbiträde med de reguljära arbetsmarknadspolitiska hjälpmedlen.

Försök med fadderverksamhet m. m.

Sysselsättningsutredningen har på försök kunnat ge bidrag till personer som varit villiga att bistå arbetshandikappade som handledare/faddrar. Bidraget har varit 5 000 kr. per år och avsett som ersättning för handledarnas insatser både på och utanför arbetsplatsen.

Försöken har bedrivits i begränsad skala, och utredningen föreslår att de skall fortsätta. Föredragande statsrådet gör emellertid åtskilliga invändningar mot verksamheten och avstyrker förslaget.

Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) ställer sig i motionen 2053 bakom utredningens förslag om fortsatt fadderverksamhet och hänvisar bl. a. till att bidrag kan vara viktigt för att få arbetskamrater att hjälpa arbetshandikappade. Kostnaderna är dessutom marginella. I sammanhanget kan noteras att socialdemokraterna i partimotionen 1049 förordat en annan typ av fadderverksamhet. Den avses närmast vara inriktad på nytillträdande på arbetsmarknaden som ett led i introduktionen på deras första arbetsplats.

Det kan här anmärkas att handledare på arbetsplatsen åt unga arbetstagare är en av de speciella åtgärder som ingår i sysselsättningsutred-

ningens s. k. Södertäljeförsök för arbetsplacering av ungdomar med sociala arbetshandikapp.

Utskottet har vid sina överväganden funnit skäl tala för att propositionens förslag till förstärkta anpassningsåtgärder kompletteras med vissa försöksvis bedrivna aktiviteter för grupper med särskilda problem. Bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen och parterna på arbetsmarknaden har biträtt sysselsättningsutredningens förslag om fortsatt fadderverksamhet för arbetshandikappade. Också utskottet anser fortsatta försök vara av värde. Verksamheten bör, i anslutning till vad socialdemokraterna föreslagit, kunna byggas ut till att även omfatta ungdomar som stöd i introduktionen på arbetsplatsen. Då verksamheten på grund av den medelsram som nedan förordas kommer att bedrivas i begränsad omfattning, är det naturligt att den i första hand inriktas på ungdomar som utan att vara arbetshandikappade har problem att finna sig till rätta på sin första arbetsplats.

Utskottet finner det vidare angeläget att det startas försök med uppsökande verksamhet bland unga förtidspensionärer med inriktning på prövning av möjligheterna till rehabilitering och sysselsättning. Ställningstagandet i denna del innebär att utskottet i sak biträder ett yrkande härom i den socialdemokratiska partimotionen 667.

I det föregående har utskottet behandlat utbildningen av handikappade i företag. Utskottet har därvid i princip anslutit sig till propositionens förslag om att maximera utbildningstidens längd till 960 timmar i stället för som f. n. sex månader. Det kan dock försöksvis vara värt att pröva i vad mån gravt handikappades anställningsmöjligheter kan underlättas av att utbildningstiden utsträcks till att pågå under ett år. Med det sagda får det förut återgivna yrkandet härom i motionen 2053 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) anses vara tillgodosett.

De sammanlagda kostnaderna för de beskrivna försöksaktiviteterna bör hållas inom en total ram av 4 milj. kr. Utskottet har därvid beräknat 1 milj. kr. för den uppsökande verksamheten bland unga förtidspensionärer. I övrigt bör regeringen ha fria händer att besluta om medelsdispositionen liksom om uppläggningen av de skilda aktiviteterna.

Utskottet vill avslutningsvis stryka under att de förordade formerna av försöksverksamhet bör utvärderas noggrant. Svårigheter av både principiell och praktisk art kan möta i fadderverksamheten. Dessa svårigheter bör få ytterligare belysning vid de fortsatta försöken. Självfallet bör även effekterna av åtgärderna studeras.

Vad utskottet i anslutning till nu behandlade motionsyrkanden anfört om försök med fadderverksamhet, m. m. bör regeringen underrättas om.

Handikappbilar

Handikappad som behöver färdas i bil till och från arbetet eller för att genomgå yrkesutbildning kan få bidrag och kompletterande lån till

inköp av fordon. Under budgetåret 1977/78 beviljades 1 255 bidrag och 162 lån. Häri är inräknat bidrag till såväl nyanskaffning av fordon som bilbyten.

Högsta bidragsbelopp höjdes den 1 juli 1978 från 23 000 till 30 000 kr. Bidraget är inkomstprövat. F. n. går inkomstgränsen för helt bidrag vid en årsinkomst av 28 000 kr. Med stigande inkomst reduceras bidraget och upphör helt vid en inkomst av 44 000 kr. Inkomstgränserna föreslås i propositionen bli höjda till 31 000 resp. 47 000 kr.

Många handikappade bilägare uppbär handikappersättning enligt lagen om allmän försäkring. Denna ersättning räknas f. n. som inkomst. Denna beräkningsregel föreslås nu bli slopad.

Det bör här erinras om att utöver ovan angivna stöd utgår bidrag till kostnader för anordningar som gör att den handikappade själv skall kunna föra bilen (exempelvis merkostnader för automatisk växellåda). Detta bidrag till särskilda anordningar är inte heller inkomstprövat.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag i denna del.

Margot Håkansson (fp) begär i motionen 2044 en *översyn av bestämmelserna om bidrag och lån till handikappbilar* med hänvisning till, bl. a., de enligt hennes mening snäva inkomstgränserna.

I motionen nämns inte de förslag till justeringar av inkomstgränser och inkomstberäkning som har förordats i propositionen. Utskottet hänvisar till dessa förslag och vill särskilt framhålla att det förhållandet att hänsyn inte längre kommer att tas till handikappersättning vid inkomstberäkningen medför en betydande förbättring. Därmed tillgodoses också ett önskemål som har förts fram av handikapporganisationerna under många år. Det kan vidare erinras om att riksdagen år 1975 begärde en översyn av bidrags- och lånebestämmelserna. Resultatet av översynen redovisades i 1976 års budgetproposition och föranledde totalt sett en avsevärd förbättring av stödet. Vid behandlingen av frågan anförde utskottet (InU 1975/76: 33 s. 44) att utskottet utgick från att såväl beloppsmässiga anpassningar till förändringar i pris- och lönenivån som kvalitativa förbättringar kommer att visa sig möjliga även framdeles. Förslag av den innebörden har därefter lagts fram i 1977 och 1978 års budgetpropositioner samt i den föreliggande propositionen 73. Mot angivna bakgrund finner utskottet det inte motiverat att påkalla en ny översyn av bidrags- och lånebestämmelserna. Utskottet avstyrker således motionen 2044.

De här behandlade bidragen och lånen till handikappade som förmedlas av arbetsmarknadsverket är, som nämnts, förbehållna handikappade som förvärvsarbetar eller genomgår yrkesutbildning. Andra handikappade kan av sjukvårdshuvudman få bidrag till inköp av moped eller häremot svarande belopp till inköp av bil. Riksdagen har åren 1976 och 1977 ställt sig bakom motionsyrkanden om *vidgade möjligheter för handikappade personer att få tillgång till egen bil* (SfU 1975/76: 36 och

1976/77: 28). År 1978 underströk socialförsäkringsutskottet på nytt (SfU 1977/78: 25) med anledning av motioner angelägenheten av att regeringen så snart som möjligt förelägger riksdagen förslag i denna fråga. Regeringen underrättades om vad socialförsäkringsutskottet anfört.

I propositionen 73 anmäls att statsrådet Lindahl ämnar föreslå regeringen att hithörande frågor utreds närmare.

Socialdemokraterna begär i partimotionen 667 att regeringen skall ges till känna att utredningen bör komma till stånd utan dröjsmål och slutföras i sådan tid att förslag kan läggas fram för riksdagen senast i 1980 års budgetproposition.

Utskottet utgår från att utredningsarbetet kommer till stånd inom en nära framtid men finner därutöver inte skäl att göra något uttalande om den fortsatta handläggningen. Motionsyrkandet härom avstyrks därför.

Vpk yrkar i partimotionen 672 att *bilen skall föras upp på förteckningen över tekniska hjälpmedel.*

Ansvaret för verksamheten med handikapphjälpmedel åvilar sjukvårdshuvudmännen sedan den 1 januari 1976, och Landstingsförbundet svarar för hjälpmedelsförteckningen. Att föra upp ett så kostsamt hjälpmedel som bilar på förteckningen måste påverka den ersättning som räknat per invånare och år utgår till sjukvårdshuvudmännen från sjukförsäkringen. Enligt utskottets mening bör resultatet av den av riksdagen begärda utredningen om handikappbilar avvaktas. I övrigt hänvisas till de förordade fortsatta förbättringarna av det stöd till handikappbilar som utgår via arbetsmarknadsverket. Med det anförda avstyrker utskottet motionen i den aktuella delen.

Ungdomar med arbetshandikapp

Propositionen tar till att börja med upp de unga förtidspensionärernas problem. Det anges att antalet förtidspensionärer i åldrarna 16—34 år var ca 25 000 i januari 1977 eller 1 % av befolkningen i dessa åldrar. Alla unga förtidspensionärer torde inte efterfråga arbete, men sannolikt skulle en del av dem kunna få arbete om tillräckliga anpassnings- och rehabiliteringsåtgärder sätts in. Sysselsättningsutredningen har föreslagit vissa åtgärder. Ett par av dem berör pensionssystemet.

Utredningen har sålunda förordat rätt till vilande förtidspension för de förtidspensionärer som får arbete. Tanken är att de som inte kan fortsätta att arbeta skall kunna återfå pensionen genom ett betydligt enklare förfarande än nu är fallet. Vidare anser utredningen att personer som till följd av en god pension riskerar att förlora på att återgå i arbete bör ha möjlighet till kompensation för förlusten.

Föredragande statsrådet tar inte ställning till dessa förslag, som inte närmare har utvecklats av utredningen, men anmäler sin avsikt att låta ytterligare utreda frågorna.

I sammanhanget kan erinras om att utskottet i ett föregående avsnitt har förordat försök med uppsökande verksamhet bland unga förtidspensionärer med inriktning på rehabilitering och sysselsättning.

Ett problem som ägnats uppmärksamhet i den allmänna debatten om ungdomsarbetslösheten är svårigheterna för ungdomar att få erfarenhet av arbetslivet. Dessa svårigheter vid övergången mellan skola och arbete är än större för handikappade ungdomar. Föredragande statsrådet anser att beredskapsarbeten bör användas i högre grad än hittills för att ge arbetshandikappade ungdomar erfarenhet av arbetslivet. Det finns numera möjlighet att ge bidrag med upp till 90 % av den totala lönekostnaden för bl. a. arbetshandikappade. Tiden för beredskapsarbete bör i enskilda fall också kunna förlängas utöver normalt sex månader. Vid förlängning av tiden bör eftersträvas att den arbetshandikappade får byta arbetsplats eller arbetsuppgifter för att han eller hon skall få en breddad erfarenhet av arbetslivet. Som en av de grupper arbetshandikappade ungdomar för vilka sistnämnda åtgärd kan bli aktuell framhålls särskilt unga förtidspensionärer.

Utskottet ansluter sig till vad föredragande statsrådet anfört och föreslagit om beredskapsarbeten för arbetshandikappade ungdomar. Det finns anledning att också instämma i hans uppfattning att beredskapsarbete inte skall vara den naturliga inkörsporten till arbetsmarknaden. Sysselsättning i den formen ses som en av de utvägar som kan tillgripas. I den mån placering i arbete inte kan ske utan särskilda åtgärder kan alternativt halvskyddad sysselsättning komma i fråga.

Vid halvskyddad sysselsättning utgår bidrag till arbetsgivaren med 75 % av den totala lönekostnaden under det första anställningsåret och med fallande procentandelar under de närmast följande åren. Försök med förhöjda bidrag pågår under en nu löpande femårsperiod. En kostnadsram av 10 milj. kr. har fastställts härför. Förhöjt bidrag utgår med 90 % av totala lönekostnaden under det första året och med 50 % under de tre därpå följande åren.

Försöksverksamheten omfattar f. n. ungdomar under 25 år med grava fysiska handikapp eller med psykisk utvecklingsstörning. Med anledning av förslag av sysselsättningsutredningen förordas i propositionen att verksamheten skall vidgas att gälla även ungdomar med grava psykiska eller socialmedicinska handikapp. Som socialmedicinskt handikappade skall räknas personer med svårare missbruksproblem. Utskottet biträder dessa förslag.

Sysselsättningsutredningen föreslog dessutom att försöksverksamheten skulle vidgas till att avse *förtidspensionerade i åldrarna 26—35 år*. Detta godtas inte i propositionen. Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) ställer sig i motionen 2053 bakom utredningsförslaget med hänvisning till att en misslyckad rehabilitering för dessa personer innebär att kostnaderna i stället uppstår inom den sociala sektorn. Som en konsekvens av ställningsta-

gandet yrkar motionärerna vidare att medelsramen för försöksperioden vidgas från 10 till 20 milj. kr.

Det kan hävdas att svårigheterna för arbetshandikappade att få arbete ökar med stigande ålder. Detta är dock snarast ett argument för att inte ha någon åldersgräns alls för de förtidspensionerade. Vid remissbehandlingen av sysselsättningsutredningens betänkande uttalade sig flera remissinstanser för att man inte skulle ha någon övre åldersgräns. Utskottet erinrar om att nuvarande regler om bidrag till halvskyddad sysselsättning med 75 % som normalbidrag första året etc. fastställdes av riksdagen på hösten 1976 med verkan från den 1 januari 1977. Riksdagsbeslutet innebar en kraftig uppräkning av bidraget i förhållande till vad som gällde förut. Det ytterligare förstärkta bidrag med 20 %, som alltså prövas på försök, är avsett som stöd åt unga handikappade i anslutning till att de avslutat sin utbildning. Åtgärden skall vara ett alternativ till annars oundviklig förtidspensionering. Med hänsyn till vad nu sagts om försöksverksamhetens inriktning och till vad i övrigt anförts avstyrker utskottet yrkandet i motionen 2053 att försöksverksamheten nu skall utvidgas.

Sysselsättningsutredningen bedriver i Södertälje kommun försök med speciella insatser för ungdomar med sociala handikapp, det s. k. *Södertäljeförsöket*. Ett antal ungdomar har fått kommunala beredskapsarbeten efter egna önskemål. Var och en har en handledare på arbetsplatsen, och särskild personal svarar för insatser på ungdomarnas fritid. Verksamheten, som skall pågå även under år 1979, har delvis finansierats av medel från allmänna arvsfonden.

Vpk anser i likhet med sysselsättningsutredningen att försöksverksamheten bör vidgas till fler orter och yrkar i enlighet härmed i motionen 672. Utskottet ser liksom motionärerna positivt på en verksamhet av detta slag. Det pågående Södertäljeförsöket bör dock först utvärderas innan nya försök startas. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet. Det kan tilläggas att parallellt med Södertäljeförsöket har innevarande läsår i sju kommuner startats försök med varvad utbildning och handledd praktik för ungdomar med särskilda problem.

Inrättande av arbetsmarknadsinstitut

Resurserna för den yrkesinriktade rehabiliteringen, dvs. kartläggande och förberedande verksamheter för att komma fram till lämplig utbildning och/eller arbetsplacering för arbetshandikappade, är sedan länge splittrade på olika huvudmän.

Arbetsförmedlingen har att bedöma de arbetssökandes behov av yrkesinriktad rehabilitering eller andra arbetsförberedande åtgärder. Förmedlingen har i det arbetet möjlighet att anlita medicinska och arbets-

psykologiska konsulter. Vid behov av psykologiska konsultationer köps tjänster från fristående arbetspsykologiska institut. Arbetsmarknadsverket disponerar innevarande budgetår ett belopp om 26,4 milj. kr. för köp av sådana tjänster.

En annan form av kartläggning och arbetsförberedelse är arbetsprövning och arbetsträning vid de av kommuner eller landsting drivna arbetsvårdsinstituten. Arbetsprövning görs också vid statens arbetsklinik. I verksamheten deltar, förutom instruktörer och arbetsledare, läkare, sjuksköterskor, sjukgymnaster, psykologer m. fl. samt arbetsvårdstjänstemän från arbetsförmedlingen.

Som inledningsvis nämnts utgör de arbetshandikappade ungefär en fjärdedel av deltagarna i arbetsmarknadsutbildningen. Vid skolöverstyrelsens AMU-centra och filialer till dessa centra anordnas särskilda anpassningskurser för vissa handikappgrupper, s. k. OT-kurser (Omställning och träning). Det finns f. n. 23 OT-kurser på 19 orter. Under budgetåret 1977/78 började 950 personer kurser av detta slag. Kurserna syftar till att klarlägga de handikappades anlag och intressen samt ge social träning och studie- och yrkesorientering m. m. Vid kurserna medverkar ett team av i stort sett samma slag som vid arbetsvårdsinstituten, och metodiken vid kursernas praktiska yrkesorientering påminner mycket om arbetsprövningen vid instituten. Många arbetshandikappade deltar också i arbetsmarknadsutbildningens ALU-kurser (Arbetsliv och utbildning) för yrkesorientering m. m. Kurserna pågår i regel i fyra veckor, varav tre veckor avser praktik. Kurstiden kan förlängas efter individuella behov, för socialt arbetshandikappade ända upp till 20 veckor.

En samordnad organisation för den yrkesinriktade rehabiliteringen föreslogs år 1976 av utredningen rörande viss yrkesinriktad rehabiliteringsverksamhet m. m. (YR). Utredningens förslag övervägdes i propositionen 1977/78: 30 om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m. m. (AU 1977/78: 16). Förslagen i organisationsfrågan föranledde emellertid inga ställningstaganden från statsmakternas sida i avvaktan på sysselsättningsutredningens betänkande om arbete åt handikappade. Sedan det betänkandet avgivits tillsatte regeringen en särskild organisationskommitté, nya utredningen för yrkesinriktad rehabilitering m. m. (NYR).

Sysselsättningsutredningen och NYR är ense om att de ovan beskrivna verksamheterna för yrkesinriktad rehabilitering bör sammanföras till arbetsmarknadsinstitut med arbetsmarknadsverket som huvudman. Det innebär att de nya statliga instituten tar över verksamheten vid de av landsting och kommuner drivna arbetsvårdsinstituten samt OT- och ALU-kurser vid skolöverstyrelsens AMU-centra. Dessutom skall den arbetspsykologiska verksamheten drivas i institutens regi i stället för, som hittills, genom köp av konsulttjänster utifrån.

Till dessa huvudlinjer i utredningarnas organisationsförslag har rege-

ringen anslutit sig. Tanken är att den nya organisationen skall gälla från den 1 januari 1980. Regeringens förslag har lagts fram under förbehåll att staten och huvudmännen för arbetsvårdsinstituten dessförinnan kan träffa uppgörelse om villkoren för statligt övertagande av arbetsprövnings- och arbetsträningsverksamheten. Statens förhandlingsnämnd har förhandlat i dessa frågor med Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet. Förhandlingsnämnden skall också få i uppdrag att förhandla med ägarna till de arbetspsykologiska instituten om att överta lokaler och andra tillgångar. Vidare återstår att förhandla med huvudmän och personalorganisationer om överföringen av anställd personal till den nya organisationen.

I tre motioner föreslås ändringar i regeringens organisationsförslag. Vpk förordar att skolöverstyrelsen skall vara huvudman för arbetsmarknadsinstituten, och företrädare för centerpartiet och moderata samlingspartiet motsätter sig att den arbetspsykologiska verksamheten inordnas i de nya instituten.

Vpk yrkar alltså att skolöverstyrelsen och inte arbetsmarknadsverket skall vara *huvudman* för arbetsmarknadsinstituten. Som skäl anförs att skolöverstyrelsen är huvudman för AMU-centra som kan erbjuda ett stort antal pryo-möjligheter och utbildningar. Med samma huvudman blir dessa resurser smidigt åtkomliga för arbetsmarknadsinstituten. Dessutom framhålls att flertalet av de personer som genomgår arbetsprövning och arbetsträning inte går direkt ut i arbetslivet utan fortsätter i någon form av arbetsmarknadsutbildning.

I huvudmannaskapsfrågan diskuterade sysselsättningsutredningen tre alternativ: arbetsmarknadsverket, skolöverstyrelsen/AMU-centra samt de regionala stiftelserna för skyddat arbete. Arbetsmarknadsverket var utredningens huvudalternativ, och det alternativet vann också anslutning från en stark remissopinion. Det är också det alternativ som NYR har gjort till sitt vid förnyade överväganden i huvudmannaskapsfrågan. Som framhålls i propositionen talar verksamhetens karaktär av kvalificerad arbetsförberedelse för sökande med svårigheter på arbetsmarknaden för att arbetsmarknadsverket blir huvudman. Vad beträffar vpk:s invändning om att inledande rehabiliteringsåtgärder som regel följs av utbildning erinrar utskottet om att det är arbetsmarknadsverket och inte skolöverstyrelsen som prövar behovet i varje enskilt fall av arbetsmarknadsutbildning. Utskottet biträder med hänvisning till det anförda propositionens förslag i huvudmannaskapsfrågan och avstyrker vpk-motionen i motsvarande del.

Vpk yrkar vidare i motionen 672 att riksdagen "med ändring av regeringens förslag" skall besluta att OT-kurserna skall bedrivas med oförändrad omfattning och målsättning. Utskottet kan inte finna att det nya huvudmannaskapet för kurserna är avsett att medföra förändringar i verksamheten på det sätt motionärerna gör gällande. Yrkandet synes

emellertid gå tillbaka på vpk:s uppfattning att propositionen och dess förslag negligerar dem "som inte kan placeras in i företagens lönsamhetskalkyler". Utskottet har tidigare i betänkandet tagit avstånd från denna tolkning från vpk:s sida och avstyrker i enlighet härmed motionen i förevarande del.

En speciell fråga om den arbetspsykologiska verksamheten tas upp av vpk i samma motion. Vpk har ingen invändning mot sådan verksamhet på arbetsmarknadsinstituten, men enligt vpk bör det däremot inte förekomma psykologmedverkan som ett led i arbetsförmedlingens arbete.

Organisationsförslaget innebär att de vid arbetsmarknadsinstituten anställda psykologerna skall jourtjänstgöra på arbetsförmedlingarna. Betydelsen av psykologernas medverkan i den löpande verksamheten på förmedlingarna har betonats av AMS. Utskottet har samma uppfattning och avstyrker följaktligen yrkandet i motionen.

I sammanhanget tar utskottet också upp ett yrkande i den aktuella vpk-motionen om initiativ till en "bred arbetsrehabiliterande verksamhet inom vårdsektorn", att bedrivas i samråd med kommuner och landsting. Motionärerna hänvisar till liknande verksamhet utomlands, bl. a. i Norge. De hävdar att kontakten mellan vårdapparaten och arbetsmarknadsmyndigheterna i de flesta fall är usel, och de befarar att klyftan mellan arbetsrehabilitering och vårdsektor kommer att fördjupas eftersom verksamheterna i fortsättningen kommer att bedrivas av skilda huvudmän.

En av de samordningsvinster som man vill nå med arbetsmarknadsinstituten är att undvika onödiga remissförfaranden mellan olika samhällsorgan. Nya arbetsformer och ny arbetsmetodik skall prövas. Först sedan erfarenheterna av den nya verksamheten föreligger kan det bli aktuellt att överväga om den bör ges ändrad inriktning eller kompletteras med alternativa handlingslinjer av det slag motionärerna förespråkar. Med det anförda avstyrker utskottet motionen även i den nu behandlade delen.

Anton Fågelsbo yrkar i motionen 2035 att *OT-kursen vid Östaskolan* i Tärnsjö skall få finnas kvar och inte flyttas till AMU-centret i Hedemora, vilket enligt motionären är vad skolöverstyrelsen har förordat.

Östaskolan i Tärnsjö är filial till AMU-centret i Västerås. Vid skolan förekommer sedan många år en OT-kurs för rörelsehindrade. Med OT-kursernas tilltänkta inordnande i arbetsmarknadsinstituten under nytt huvudmannaskap har den av motionären väckta frågan kommit i ett annat läge och saknar omedelbar aktualitet. På sikt är det avsett att OT-kurserna skall lokalmässigt knytas till arbetsmarknadsinstituten. Med hänsyn till de ändrade organisatoriska förutsättningarna — som inte beaktats i motionen — är utskottet inte berett att förorda att riksdagen gör något uttalande om den framtida förläggningen av den aktuella kursen. Utskottet avstyrker således motionen.

Som nyss nämnts yrkas i ett par motioner avslag på propositionens förslag om att *inordna den arbetspsykologiska verksamheten i arbetsmarknadsinstituten.* Yrkanden av det slaget framställs i motionerna 290 av Sten Svensson m. fl. (m) och 1546 av Bertil Johansson m. fl (c, m). I en tredje motion, 1532 av Britta Bergström (fp), förordas att fristående arbetspsykologiska institut även i framtiden skall ha möjlighet att bedriva självständig verksamhet.

I motionen 290 anförs tre skäl för avslag på propositionens förslag. Motionärerna kan inte acceptera ett offentligt monopol på arbetspsykologiska tjänster. AMS och statskontoret har i remissyttranden över 1976 års betänkande av YR sagt att psykologtjänster tills vidare bör köpas utifrån. Regeringsförslaget medför att flera av de privata instituten tvingas lägga ned sin verksamhet, vilket är till förfång för andra köpare av psykologtjänster än arbetsmarknadsverket.

Även i motionen 1546 åberopas AMS yttrande över betänkandet av YR. Med hänvisning till att föredragande statsrådet åberopat även ekonomiska skäl för åtgärden invänder motionärerna att enligt deras uppfattning har kostnadsbesparingar inte uppstått på något område där samhället har tagit över verksamheten.

Britta Bergström anser i sin motion att man vid de förestående förhandlingarna med ägarna till de arbetspsykologiska instituten bör vara öppen för olika lösningar. Ett statligt övertagande kan därvid bli aktuellt för en del av instituten. För andra institut bör överenskommelse kunna träffas om fortsatt psykologmedverkan genom fristående verksamhet.

Propositionens förslag överensstämmer med vad som har förordats av sysselsättningsutredningen och NYR. Förslaget tillstyrktes vid remissbehandlingen av flertalet instanser, däribland AMS, LO, TCO samt SACO/SR som via Sveriges Psykologförbund organiserar de anställda psykologerna. Svenska arbetsgivareföreningen och ägarna till instituten anmälde en motsatt uppfattning. I propositionen anges utförliga skäl för att den arbetspsykologiska verksamheten bör inordnas i arbetsmarknadsinstituten. Vid ärendets beredning har företrädare för institutens ägare och för Psykologförbundet inför utskottet argumenterat för sina ståndpunkter i frågan.

Utskottet godtar propositionens förslag och avstyrker samtliga tre motioner.

I sammanhanget tar utskottet upp motionen 888 av Birger Nilsson m. fl. (s) om förläggning av ett nytt *rygginstitut till Jämtland.*

I Sundsvall-Torpshammar finns ett rygginstitut, drivet av en stiftelse med bl. a. AMS som intressent. Institutet bedriver yrkesinriktad rehabilitering av yrkesverksamma personer med ryggbesvär. Remittering till institutet sker via länsarbetsnämnderna. Motionärerna anför att erfarenheterna av verksamheten vid rygginstitutet är goda och att det finns ett

dokumenterat behov av ännu ett behandlingscentrum i Norrland. Detta bör lämpligen lokaliseras till någon kommun i Jämtlands län.

Ett liknande motionsyrkande framställdes för två år sedan och behandlades av utskottet i betänkandet AU 1976/77: 21 (s. 49—50). Utskottet hänvisade då till att medel anvisats av arbetsmarknadsdepartementet, arbetarskyddsfonden m. fl. för en vetenskaplig uppföljning av verksamheten vid rygginstitutet i Torpshammar. Forskningsprojektet benämns VAR-projektet (värdering av arbetsanpassning i ryggrehabilitering) och kommer att redovisas i en doktorsavhandling som läggs fram senare i år.

Utskottet vill inte ifrågasätta motionärernas uppfattning att en behandlingsverksamhet med den aktuella inriktningen behöver byggas ut. Resultatet av det nämnda forskningsprojektet bör emellertid avvaktas innan man tar ställning till verksamhetens fortsatta utformning och inriktning. Om det blir aktuellt att bygga ut verksamheten finner utskottet det naturligt att överväga en förläggning till Östersundsregionen. Med hänsyn härtill är utskottet inte berett att förorda att riksdagen nu tar ett initiativ av det slag som begärs i motionen. Denna bör alltså inte föranleda någon åtgärd.

Institut för metodutveckling och forskning

Som framgår av föregående avsnitt är avsikten att i varje län skall finnas ett eller flera arbetsmarknadsinstitut.

Vid dessa institut skall också, förutom arbetsprövning, arbetsträning m. m. bedrivas projekt för metodutveckling och forskning. Vid sidan av denna decentraliserade utvecklings- och forskningsverksamhet anser föredragande statsrådet att det finns behov av ett centralt institut med samordnande uppgifter. Redan i propositionen 1977/78: 30 om skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m. m. förordades att ett fristående institut för forskning och metodutveckling skulle inrättas. Något beslut härom fattades dock inte i avvaktan på ytterligare utredningsarbete.

I enlighet med förslag av sysselsättningsutredningen och NYR förordas nu i propositionen 73 att ett institut för metodutveckling och forskning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen inrättas genom sammanslagning av delar av statens arbetsklinik och det till Stockholms universitet knutna psykotekniska institutet. Den verksamhet som f. n. bedrivs vid de båda institutionerna med inriktning på enskilda personer föreslås bli överförd på blivande arbetsmarknadsinstitut i Stockholms län.

Förutom metodutveckling och forskning skall det centrala institutet bedriva personalutbildning åt arbetsmarknadsinstituten. Avsikten är att

institutet skall bli en del av AMS men ha en särskild delegationsstyrelse. Institutets verksamhet är tänkt att börja den 1 januari 1980.

Behovet av det nya institutet har inte ifrågasatts i motionerna. Vpk anser i sin motion 672 att metodutvecklingsavdelningen vid institutet skall ha sin *huvudinriktning på tunga sociala och socialmedicinska problem*. Yrkandet har inte närmare utvecklats i motionen. Utskottet utgår från att motionärerna menar att verksamheten skall inriktas på grupper med allvarliga missbruksproblem. Dessa gruppers svårigheter bör självfallet uppmärksammas, men utskottet anser det vara fel att begränsa verksamheten till dessa grupper och avstyrker därför motionsyrkandet.

Propositionen 73 berör inte frågan om *lokaliseringen av det centrala institutet*. I budgetpropositionen (bilaga 15 s. 141) sägs att byggnadsstyrelsen skall få i uppdrag att planera lokaler. Det är underförstått att institutet skall ligga i Stockholm.

I motionerna 1033 av Bengt Bengtsson m. fl. (c) och 2042 av Kurt Hugosson m. fl. (s) yrkas att riksdagen skall uttala sig för att institutet förläggs till Göteborgsområdet. De skäl som anförs för en sådan lokalisering är i huvudsak desamma i de två motionerna.

Kurt Hugosson m. fl. finner det ytterst märkligt att regeringen inte närmare behandlar institutets lokalisering. Enligt utskottets mening har motionärerna fog för denna anmärkning. Som de erinrar om gjorde statsmakterna år 1973 i samband med beslutet om den andra etappen av omlokaliseringen av statlig verksamhet (prop. 1973: 55, InU 1973: 22) bestämda uttalanden om den framtida omlokaliseringen av statlig verksamhet. Någon ytterligare omlokalisering av centrala statliga myndigheter i de former som skedde i de två utlokaliseringsetapperna skulle inte ske. Det ansågs dock naturligt att lokaliseringen av nytillkommande statlig verksamhet från fall till fall prövas mot bakgrund av statsmakternas övergripande regionalpolitiska målsättningar. Om så bedöms lämpligt bör också ytterligare tillväxt av centrala myndigheter kunna förläggas utanför Stockholmsområdet.

Som skäl för att placera institutet i Stockholm har angetts att institutet kommer att byggas upp av i Stockholm redan befintliga arbetsenheter, och det skall organisatoriskt vara en del av AMS. Dokumentationsverksamheten, som kommer att bli en viktig uppgift för institutet, är möjlig att samordna med dokumentationen vid arbetslivscentrum i Stockholm. Motionärerna har å andra sidan pekat på goda samordningsmöjligheter med olika verksamheter i Göteborgsområdet, bl. a. lärarhögskolan i Mölndal som är landets enda utbildningsanstalt för personal vid arbetsvårdsinstituten. Det är emellertid också tänkbart att institutet kan förläggas till annan ort utanför Stockholm än Göteborg. Utskottet anser det inte möjligt att på grundval av föreliggande material ha en bestämd uppfattning i lokaliseringsfrågan. På grund härav och med hänvisning till statsmakternas ovan återgivna uttalanden i samband med

1973 års omlokaliseringsbeslut föreslår utskottet att lokaliseringsfrågan närmare utreds. Utredningen bör klargöra möjligheterna att förlägga institutet utanför Stockholm och, om så visar sig möjligt, undersöka vilken ort eller vilka orter som är tänkbara med hänsyn till institutets uppgifter och kontaktbehov. Om utredningsarbetet leder fram till att förläggning till Stockholmsområdet är nödvändig bör skälen härför anges.

Resultatet av utredningen bör föreläggas riksdagen för ställningstagande i lokaliseringsfrågan. Arbetet bör bedrivas skyndsamt. Utskottet är medvetet om att uppskovet med lokaliseringsfrågan kan medföra att institutet träder i verksamhet senare än som beräknas i propositionen. Regeringen får i så fall återkomma beträffande övergångsanordningar m. m.

Regeringen bör underrättas om vad utskottet anfört.

Anställning med lönebidrag

På grundval av förslag av sysselsättningsutredningen föreslås i propositionen att nuvarande arkivarbete och halvskyddad sysselsättning omvandlas till en ny stödform, benämnd anställning med lönebidrag. Den halvskyddade sysselsättningen utgör förebilden för den nya stödformen, och för dem som är i sådan sysselsättning sker inga förändringar. Skillnaderna mot nuvarande ordning berör dem som i dag har arkivarbete.

En tredje stödform är musikerhjälpen, en sysselsättningsform för arbetslösa musiker. För stödformen gäller samma regler som arkivarbete. Den har ringa omfattning och föreslås bli ersatt med beredskapsarbete eller anställning med lönebidrag.

Halvskyddad sysselsättning och arkivarbete riktar sig formellt till skilda målgrupper. Halvskyddad sysselsättning avser personer med nedsatt arbetsförmåga, medan arkivarbete också tar sikte på arbetslösa utan särskilda handikapp eller funktionsnedsättningar men som på grund av ålder eller andra personliga förhållanden inte kan få arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Avsikten är att anställning med lönebidrag skall komma i fråga för i huvudsak de grupper som nu kan placeras i halvskyddad sysselsättning eller arkivarbete.

Övergången till anställning med lönebidrag innebär följande förändringar för dem som är i arkivarbete. De kommer — i motsats till vad som gäller i dag — att omfattas av arbetsrättslig lagstiftning, bl. a. lagen om anställningsskydd. För de anställda kommer att gälla ett enhetligt arbetsgivaransvar. Det har hittills åvilat arbetsmarknadsverket medan arbetsplatsen har ansvar för arbetsledning och tillsyn. Den tidigare tvistiga frågan om yrkesbenämningar löses. Benämningen arkivarbetare försvinner och den anställde får en yrkesbenämning som ansluter till det arbete som utförs. För personer som anställs med lönebidrag hos staten

inrättas arvodestjänster. Lön och övriga förmåner skall utgå i överensstämmelse med gällande kollektivavtal.

Reformen är avsedd att träda i kraft först den 1 juli 1980 för att bl. a. ge myndigheter m. fl. som har anvisats arkivarbetare erforderlig planeringstid. Till storleken av lönebidraget återkommer utskottet i det följande.

Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) tar i motionen 2053 upp ett par av de nu redovisade frågorna. Dessutom vill motionärerna ha en utredning av frågan om lönebidrag även skall kunna utgå till egna företagare.

Som nyss nämnts förutsätts i propositionen att de som får anställning med lönebidrag skall uppbära lön och andra förmåner i överensstämmelse med gällande kollektivavtal. Motionärerna befarar att det kravet kan hindra företag utan kollektivavtal från att anställa handikappade med lönebidrag. Problem uppstår, anför motionärerna, för arbetsgivaren att visa att han t. ex. kommer att teckna de arbetsmarknadsförsäkringar som gäller enligt avtal i branschen. Bidragsbestämmelserna bör därför innehålla föreskrifter om *tillämpningen i de fall kollektivavtal saknas.*

Anställning med lönebidrag har, som tidigare framhållits, konstruerats med den halvskyddade sysselsättningen som förebild. Enligt nuvarande bestämmelser om bidrag till halvskyddad sysselsättning skall arbetstagaren erhålla avtalsenliga förmåner under anställningstiden. Bidraget betalas ut halvårsvis i efterskott. Kontrollen att bidragsvillkoren har följts kan därmed ske i efterhand. En liknande ordning för lönebidraget bör underlätta lösningen av de praktiska problem som nämns i motionen. Det anförda innebär att utskottet inte finner anledning att föreslå något initiativ av det slag som begärs i motionen.

Som senare kommer att beröras sysselsätts många arkivarbetare hos allmännyttiga organisationer. I den aktuella motionen av Jan-Ivan Nilsson m. fl. erinras om att propositionens förslag medför att arbetsgivaransvaret flyttas från arbetsmarknadsverket till dessa organisationer. I många fall saknar organisationerna personella resurser och kompetens för att klara bl. a. personaladministrationen. Motionärerna anser därför att det behövs *stöd och service från arbetsförmedlingarna,* särskilt i initialskedet. Regeringen bör uppdra åt arbetsmarknadsverket att bistå de allmännyttiga organisationerna i detta avseende.

Som tidigare påpekats skall övergången till anställning med lönebidrag ske den 1 juli 1980. De allmännyttiga organisationerna liksom andra arbetsplatser med arkivarbetare får därmed tid att förbereda den situation som kommer att uppstå. Utskottet utgår från att organisationerna under förberedelsetiden och tiden därefter i möjligaste mån får råd och annat bistånd från den personal inom arbetsmarknadsverket som sysslar med arkivarbetsfrågor. Denna personal kommer emellertid under övergångsskedet att få ägna tid också åt andra arkivarbetsfrågor, och man får därför räkna med att den service som kan lämnas organisatio-

nerna kommer att variera i omfattning. Med hänsyn härtill är det inte lämpligt att ge arbetsmarknadsverket den tänkta serviceinstruktionen, och motionsyrkandet härom bör således inte föranleda någon åtgärd.

Som redan nämnts har Jan-Ivan Nilsson m. fl. i motionen 2053 också ett yrkande om utredning av frågan om *lönebidrag till egna företagare*. Motionärerna tänker sig att bidrag skall kunna sättas in exempelvis i det fall en företagare till följd av skada får en bestående arbetsnedsättning som reducerar hans utkomstmöjligheter.

Företagare kan få bidrag till arbetshjälpmedel och särskilda anordningar på arbetsplatsen samt till arbetsbiträde. Bidrag i form av näringshjälp — egentligen avsett som stöd till start av eget företag — kan enligt bestämmelserna i undantagsfall också utgå till handikappad företagare för att säkerställa fortsatt drift av företaget. De förbättringar av stödet till sådana åtgärder som föreslagits i propositionen kommer således även företagarna till godo (beträffande näringshjälp hänvisas till ett följande avsnitt i betänkandet).

Bidraget till halvskyddad sysselsättning liksom det nya lönebidraget har främst till syfte att ge arbetshandikappade möjlighet till arbetsanställning som annars inte skulle komma till stånd. Företagaren som får sin arbetsförmåga nedsatt men fortfarande kan driva rörelsen har inte problemet att över huvud taget få ett arbete. I den mån en bestående nedsättning i arbetsförmågan reducerar utkomstmöjligheterna får detta, liksom för arbetstagarna, kompenseras genom partiell förtidspension.

På grund av det anförda avstyrker utskottet motionens utredningsyrkande.

Utskottet övergår härefter till bidragsfrågorna. Enligt propositionens förslag skall statliga myndigheter, verk och institutioner få bidrag med 100 % av den totala lönekostnaden. Detta överensstämmer med nuvarande regler för arkivarbete som innebär att hela lönekostnaden för statligt arkivarbete betalas över arbetsmarknadsverkets budget.

Allmännyttiga organisationer, som i dag också får hela lönekostnaden för arkivarbetare ersatt, skall i fortsättningen få bidrag med 90 % av den totala lönekostnaden.

Till kommuner, enskilda företag och organisationer (som inte räknas som allmännyttiga) samt statliga affärsdrivande verk avses bidrag utgå enligt reglerna för halvskyddad sysselsättning, dvs. med 75 % under det första året, 50 % det andra året och 25 % de två följande åren. Att förhöjt bidrag kan utgå för halvskyddad sysselsättning/anställning med lönebidrag av gravt handikappade ungdomar har redovisats i ett tidigare avsnitt.

De nya bidragsreglerna kommer att gälla från den 1 juli 1980. Allmännyttiga organisationer avses övergångsvis till utgången av budgetåret 1982/83 få bidrag med full kostnadstäckning för personer som nu är i

arkivarbete hos organisationerna. Försäkringskassorna, som f. n. räknas som alllmännyttiga organisationer, skall i fortsättningen jämställas med statliga myndigheter.

Med nuvarande bestämmelser om halvskyddad sysselsättning är det möjligt att ge *fortsatt bidrag efter utgången av den fyraåriga stödperioden*. Jan-Ivan Nilsson m. fl. pekar i motionen 2053 på att det inte framgår av propositionen om denna möjlighet att förlänga stödet skall gälla även i fortsättningen. Riksdagen bör därför förtydliga propositionsförslaget på denna punkt.

Riksdagen har fastställt (AU 1976/77: 7, s. 23) att länsarbetsnämnd i god tid före utgången av det fjärde året bör ta ställning till om bidrag skall utgå även i fortsättningen. Om fortsatt bidragsgivning kommer i fråga skall omprövning därefter normalt ske vart tredje år. I propositionen har inte föreslagits någon ändring av dessa regler. Inte heller utskottet anser det aktuellt att ändra riksdagens beslut. Med det anförda får syftet med motionärernas yrkande anses vara tillgodosett, och någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av yrkandet är inte behövlig.

Den föreslagna sänkningen från 100 till 90 % av *bidraget till allmännyttiga organisationer* har rest invändningar i fyra motioner.

I tilläggsdirektiv till sysselsättningsutredningen angående översyn av arkivarbete anges följande exempel på institutioner och organisationer som i praxis räknas som allmännyttiga:

Företagareföreningar, skogsvårdsstyrelser, hushållningssällskap, allmänna försäkringskassor, arbetslöshetskassor, arbetsgivare- och arbetstagarorganisationer, politiska och religiösa organisationer, nykterhets- och ungdomsorganisationer, frivilliga försvarsorganisationer, allmännyttiga stiftelser av skilda slag, turistorganisationer, idrotts- och fritidsorganisationer, studieorganisationer och bildningsförbund, fornminnes- och hembygdsföreningar, hemslöjdsföreningar, folkrörelsearkiv, Folkets Hus-föreningar, handikapporganisationer, patientföreningar, pensionärsföreningar, elevkårer, elevförbund, Hem och skola-föreningar, intresseorganisationer såsom fastighetsägare- och hyresgästföreningar m. m. samt föreningar för invandrare.

Ungefär hälften av totalt 15 500 arkivarbetsplatser finns hos allmännyttiga organisationer.

Yrkanden om fortsatt bidrag med 100 % till de allmännyttiga organisationerna framställs av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) i motionen 2053 och av Gunnel Jonäng m. fl. (c) i motionen 1043. Motionärerna hänvisar till att många organisationer på grund av svag ekonomi inte kan bära ens 10 % av lönekostnaden och att sådana organisationer därför i fortsättningen inte kan ge sysselsättning åt arbetshandikappade.

Länsmuseerna räknas som allmännyttiga organisationer och får därmed f. n. full kostnadstäckning för anvisade arkivarbetare. Olle Eriksson m. fl. (c, s, m, vpk, apk) yrkar i motionen 2033 på 100 % bi-

drag till dessa museer. Gunnel Jonäng m. fl. (c) har i den nyssnämnda motionen 1043 ett yrkande om att det skall fastställas att länsmuseerna skall hänföras till allmännyttiga organisationer. Som följd av det tidigare återgivna yrkandet i motionen innebär det att länsmuseerna enligt dessa motionärer skall ha bidrag med 100 %. Sten Svensson m. fl. (m, c) anser i motionen 1565 att bidrag om 100 % bör utgå för arkivarbetare som nu tjänstgör på museerna.

Kulturutskottet har avgivit yttrande över de redovisade fyra motionerna. Med anledning av att motionärerna särskilt har pekat på förhållandena vid länsmuseerna har kulturutskottet inhämtat från kulturrådet att det vid dessa museer finns 224 arkivarbetsplatser och att arkivarbetarna utgör över två femtedelar av totalantalet anställda vid museerna. Liknande uppgifter lämnas också i motionerna. Kulturutskottet har vidare inhämtat att det finns ett betydande antal arkivarbetsplatser vid andra icke-statliga museer än länsmuseerna och vid icke-statliga bibliotek. Kulturutskottet anför avslutningsvis:

Med kännedom om förhållandena inte bara vid länsmuseerna utan också vid en rad andra arbetsplatser inom kulturutskottets ansvarsområde — exempelvis ungdoms- och idrottsorganisationer — vill utskottet understryka önskvärdheten av att det kommande riksdagsbeslutet med anledning av propositionen 1978/79: 73 och därtill hörande motioner får en sådan innebörd att ifrågavarande institutioner och organisationer inte får sämre möjligheter att anställa arbetare med lönebidrag än de hittills haft att ta emot arkivarbetare.

Med anledning av vad kulturutskottet anfört avslutningsvis vill arbetsmarknadsutskottet kraftigt stryka under att arkivarbete liksom halvskyddad sysselsättning uteslutande har till syfte att ge sysselsättning åt personer med svårigheter på arbetsmarknaden. Också den nya stödformen anställning med lönebidrag måste ha sin utgångspunkt häri. Det är alltså de enskilda människornas behov som skall stå i förgrunden.

När det sedan gäller avvägningen av nivån på det statsbidrag som framdeles skall utgå till de allmännyttiga organisationerna har utskottet särskilt tagit fasta på att arbetsmarknadsverkets arbetsgivaransvar kommer att flyttas över på organisationerna. Från denna utgångspunkt är det rimligt att organisationerna svarar för åtminstone någon del av lönekostnaden. Av samma uppfattning är TCO som via TCO-S organiserar arkivarbetarna. Det skall inte bestridas att bidragsreduktionen kan leda till svårigheter för vissa organisationer och institutioner. De får emellertid en övergångstid av tre år räknat från den 1 juli 1980 för att anpassa sig till den nya situationen. Även för tiden därefter kan bidrag med 100 % komma att utgå i vissa fall. Det är nämligen avsett att AMS skall få i uppdrag att i samråd med statens avtalsverk och de fackliga organisationerna närmare klarlägga för vilka anställda med lönebidrag hos myndigheter och institutioner etc. som full kostnadstäckning i framtiden

bör utgå. De ekonomiska problem som slutligt kan drabba vissa organisationer får tas upp i samband med prövningen av annat stöd från det allmänna.

Det bör inte förbises att den nya stödformen också kan leda till bidragsförbättringar. Allmännyttiga organisationer som redan har anställt eller under det närmaste året anställer personer i halvskyddad sysselsättning får från den 1 juli 1980 ett avsevärt högre bidrag.

Med det anförda ställer sig utskottet bakom propositionens förslag i bidragsfrågan. Av detta ställningstagande följer att utskottet avstyrker yrkandena i motionerna 1043 och 2053 om bidrag med 100 % till allmännyttiga organisationer. Inte heller är utskottet berett att tillstyrka motionerna 1565 och 2033 om bidrag med 100 % till länsmuseerna.

Utskottet avstyrker även yrkandet i motionen 1043 om att riksdagen skall uttala att länsmuseerna skall hänföras till allmännyttiga institutioner. Något behov av att göra ett sådant uttalande från riksdagens sida föreligger inte.

Med hänvisning till de uttalanden som har gjorts i det föregående tillstyrker utskottet att arkivarbete, musikerhjälp och halvskyddad sysselsättning fr. o. m. den 1 juli 1980 omvandlas till anställning med lönebidrag.

Lagen om anställningsskydd (LAS) liksom *lagen om offentlig anställning* (LOA) gäller inte arbetstagare som har anvisats beredskapsarbete, arkivarbete, musikerhjälp eller arbete i verkstad inom arbetsvården. Däremot omfattar LAS arbetstagare i halvskyddad sysselsättning.

Det har redan nämnts att tanken är att arbetstagare som anställs med lönebidrag skall omfattas av den aktuella arbetsrättslagstiftningen. Som konsekvens härav föreslås i propositionen att orden "arkivarbete eller musikerhjälp" skall utgå ur 1 § LAS resp. 1 kap. 6 § LOA. Lagändringen är avsedd att träda i kraft samtidigt med övergången till den nya stödformen, dvs. den 1 juli 1980.

Regeringens förslag till lagändring berör inte arbetstagare i beredskapsarbete eller verkstäder för skyddat arbete. Dessa arbetstagare kommer som hittills att vara undantagna från LAS och LOA. Vpk vänder sig häremot när det gäller LAS i partimotionen 1053. Motionärerna vill att undantagsbestämmelsen för arbetstagare i beredskapsarbete, arkivarbete och skyddade verkstäder skall helt utgå ur lagen. Motionärerna vill dessutom att denna lagändring skall träda i kraft redan den 1 juli i år.

Utskottet avstyrker vpk:s förslag när det gäller beredskapsarbeten. Dessa arbeten är avsedda som en tillfällig sysselsättning. Det åligger arbetsförmedlingen att vidta åtgärder för att främja att arbetslösa som sysselsätts i beredskapsarbete så snart som möjligt övergår till arbete på den öppna marknaden. Det skulle alltså strida mot stödformens natur att införa anställningsskydd vid denna typ av arbete.

Det förda resonemanget har i princip ansetts tillämpligt även på ar-

betstagare i skyddat arbete. Sysselsättningsutredningen anser att fler platser vid verkstäderna skulle kunna bli tillgängliga genom att fler arbetstagare än nu är fallet placeras på den öppna marknaden. Som ett första mål bör man enligt utredningen försöka öka andelen arbetstagare som placeras på öppna marknaden till 10 %. Föredragande statsrådet pekar på svårigheterna att förena kravet på att verkstäderna skall tillgodose behovet av sysselsättning även för personer med mycket svåra handikapp med tanke på ökad utplacering på öppna marknaden. Han lägger därför inte fram något förslag med anledning av vad utredningen förordat. I praktiken har arbetstagare i verkstäderna en långtgående anställningstrygghet. Med hänsyn till det anförda är det anledning att överväga en lagändring när det gäller dessa arbetstagare i den riktning som motionärerna begärt. Utskottet utgår från att så sker inom ramen för anställningsskyddskommitténs uppdrag att göra en översyn av lagen. På grund härav behöver motionen i denna del inte föranleda något initiativ från riksdagens sida.

I samma motion begär vpk att LAS samtidigt skall ändras i andra delar. Det gäller reglerna om anställning för viss tid, underrättelseskyldighet vid uppsägning och avsked, avdrag för löneförmåner och skadestånd. Lagändringar av det slaget har begärts av vpk vid upprepade tillfällen utan att vinna bifall (se senast AU 1978/79: 3). Enligt utskottets uppfattning saknas anledning för riksdagen att vid behandlingen av föreliggande propositionsärende gå närmare in på dessa frågor. Utskottet hänvisar till sina tidigare ställningstaganden och avstyrker även dessa motionsyrkanden.

Utskottet avstyrker alltså motionen 1053 i dess helhet och biträder propositionens förslag om ändring i LAS. Även förslaget om ändring i LOA tillstyrks av utskottet.

Verkstäder inom arbetsvården

Riksdagen fattade på hösten 1977 beslut om huvudmannaskap och ny organisation för det skyddade arbetet med anledning av den tidigare nämnda propositionen 1977/78: 30 (AU 1977/78: 16). I höstas antog riksdagen en lag om regionala stiftelser för skyddat arbete (prop. 1978/79: 25, AU 1978/79: 17).

Vpk menar att en förbättrad rehabilitering m. fl. åtgärder inte är tillräckliga för att trygga de arbetshandikappades rätt till arbete. Dessutom fordras fler arbetstillfällen, som är anpassade till de anställdas förutsättningar och produktiva förmåga. Detta kan enligt vpk åstadkommas genom att det byggs upp *företag i statlig och kommunal regi* för produktion av varor och tjänster som täcker angelägna behov inom samhäl-

let. Regeringen bör lägga fram en plan för uppbyggnaden av företag med den angivna inriktningen.

Med hänvisning till riksdagens beslut om ny organisation m. m. för det skyddade arbetet avstyrker utskottet motionen i den aktuella delen.

Regeringen fattade den 25 januari i år beslut om lokaliseringen av huvudkontoren för de regionala stiftelserna för skyddat arbete. I Gävleborgs län skall huvudkontoret förläggas till Gävle.

Johan Olsson m. fl. (c, s) begär i motionen 2055 att beslutet skall omprövas av regeringen. Motionärerna vill att *huvudkontoret skall förläggas till Söderhamn.*

Regeringens beslut i lokaliseringsfrågan överensstämmer med det förslag som lagts fram av den regionala organisationskommittén i länet. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen.

I ett avsnitt i propositionen (s. 68—69) övervägs frågan om *viss gräns skall uppställas för arbetsförmågan hos anställda i skyddat arbete.* Enligt kollektivavtalen för de skyddade verkstäderna skall arbetsförmågan uppgå till minst 30 % (om arbetsförmågan bedöms vara lägre utgår hel pension enligt lagen om allmän försäkring).

Sysselsättningsutredningen har ifrågasatt om en gräns av angivet slag skall vara utslagsgivande för de handikappades rätt till arbete på den skyddade sektorn. Föredragande statsrådet anser att hithörande frågor även framdeles bör regleras genom kollektivavtal för att man skall kunna nå en samordning mellan löne- och pensionssystemen.

Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) vänder sig i motionen 2053 mot tanken att grupper av handikappade stängs ute från skyddat arbete till följd av bestämmelser om lägsta arbetsförmåga i kollektivavtal. Motionärerna anser att det inte går att sätta någon gräns för när strävandena att ge fler människor arbete skall upphöra. Denna uppfattning bör ges regeringen till känna.

I anslutning till uttalandet om kollektivavtalsreglering tillägger föredragande statsrådet:

> Vad jag nu har sagt innebär inte något ställningstagande till frågan om vilken lägsta arbetsförmåga som skall gälla för rätt till skyddat arbete. Tvärtom anser jag att man även framdeles bör ha en hög ambitionsnivå så att allt fler gravt arbetshandikappade ges möjlighet till en produktiv insats och därmed egen försörjning. Den omständigheten att man genom kollektivavtal eller på annat sätt söker åstadkomma en samordning mellan löne- och pensionssystemen för de anställda får således inte utesluta att man under relativt lång tid låter gravt handikappade människor pröva på att arbeta vid verkstäder för skyddat arbete för att därigenom klargöra vederbörandes möjligheter till varaktig anställning.

Utskottet kan ansluta sig till dessa uttalanden och finner inte skäl att föreslå riksdagen att göra något uttalande med anledning av motionen. Den bör alltså inte föranleda någon åtgärd i den aktuella delen.

I samma motion hänvisas till att *omsorgskommittén* undersöker olika former av sysselsättning för psykiskt utvecklingsstörda. Kommittén bör enligt motionärerna genom tilläggsdirektiv få i uppdrag att undersöka möjligheterna till sysselsättning för alla gravt handikappade som inte kan få sysselsättning på den öppna marknaden eller i skyddat arbete.

Utskottet förutsätter att omsorgskommittén tar upp denna sysselsättningsfråga i den omfattning motionärerna önskar utan särskild påstötning. Motionsyrkandet behöver på grund härav inte föranleda någon åtgärd.

Näringshjälp

Näringshjälp är ett ekonomiskt stöd till start av eget företag. Stödet kan lämnas till handikappade men också till medelålders eller äldre personer som inte är handikappade. En förutsättning är att sökanden inte har kunnat få lämpligt arbete på den öppna arbetsmarknaden. Näringshjälp kan också lämnas för att säkra fortsatt drift av företag. Detta får enligt arbetsmarknadskungörelsen endast ske om det föreligger synnerliga skäl härför, och stödet riktar sig i detta fall till handikappade personer.

Näringshjälp utgår i form av bidrag eller räntefritt lån om högst 15 000 kr. Vid start av företag kan stödet kompletteras med räntebärande lån om högst 30 000 kr. Det förutsätts i det senare fallet att kreditstöd inte i stället kan lämnas som hantverks- och industrilån.

Under budgetåret 1977/78 beviljades näringshjälp till 383 personer. Det sammanlagda stödbeloppet var 8,4 milj. kr. Stödformen har successivt minskat. Budgetåret 1970/71 fick 587 personer hjälp i denna form (stödbelopp 9,0 milj. kr.).

Som inledningsvis nämnts har gjorts en översyn av näringshjälpen av en särskilt tillkallad utredning. Det har ingått i utredningens uppdrag att pröva om näringshjälpen bör behållas som stödform inom arbetsmarknadspolitiken.

I enlighet med utredningsförslaget föreslås i propositionen att näringshjälpen skall kvarstå som ett arbetsmarknadspolitiskt instrument. I övrigt innebär propositionens förslag att för stödformen skall tillämpas i huvudsak oförändrade regler. För bidrag/räntefritt lån föreslås fortsatt maximering till 15 000 kr. Högsta belopp för kompletterande, räntebärande lån föreslås bli fördubblat, dvs. kunna beviljas med upp till 60 000 kr. Vid utredningar m. m. i näringshjälpsärendena, som handläggs av länsarbetsnämnderna, förutsätts de regionala utvecklingsfonderna komma att medverka i ökad utsträckning.

Näringshjälpens stödbelopp tas upp i motionen 2053 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c). De anser att näringshjälpen är en billig stödform jämfört med halvskyddad sysselsättning. Med hänvisning härtill och till de

stora etableringskostnaderna vid start av en rörelse yrkar de att högsta bidragsbelopp skall fastställas till 25 000 kr. och högsta lånebelopp till 75 000 kr.

Som nämnts ovan kan näringshjälp i vissa fall även lämnas till fortsatt drift av företag. Stöd i denna form får emellertid inte lämnas till *jordbruksföretag*. I motionen 2053 yrkas att det undantaget slopas. Motionärerna ser undantaget som en egendomlig och omotiverad diskriminering av jordbruket. Den höga olycksfallsfrekvensen bland jordbrukarna sägs också understryka behovet av att stöd till fortsatt drift kan utgå till jordbruksföretag i samma mån som till andra företag.

Bidrags- och lånebeloppen är en budgetmässig avvägningsfråga. Propositionens förslag innebär en väsentlig förstärkning i förhållande till vad som gäller i dag. Utskottet är inte berett att tillstyrka en ändring i förhållande till propositionens förslag som godtas. Utskottet avstyrker följaktligen motionen i den aktuella delen.

Näringshjälp har tidigare kunnat beviljas till fortsatt drift av jordbruksföretag. Den möjligheten avskaffades år 1972 i samband med att nya former av rationaliseringsstöd till jordbruket infördes som hjälp till bl. a. mindre investeringar. Nya stödformer gäller sedan den 1 juli 1978 i enlighet med de riktlinjer för jordbrukspolitiken som antogs av riksdagen i slutet av år 1977 (prop. 1977/78: 19, JoU 1977/78: 10).

Motionärerna har hänvisat till behov av näringshjälp i de fall arbetsunderlättande investeringar behöver göras på grund av arbetshandikapp efter olycksfall. Det hjälpbehovet kan emellertid tillgodoses genom att även jordbruksföretag omfattas av det tidigare behandlade bidraget till särskilda anordningar på arbetsplatsen. Bidraget, som sedan den 1 juli 1978 kan utgå med högst 30 000 kr., kommer vid bifall till propositionens och utskottets förslag att höjas till 50 000 kr. från den 1 juli i år.

Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet motionen även i förevarande del.

Vad i övrigt anförts och föreslagits i propositionen om näringshjälpen godtas av utskottet.

Organisatoriska frågor m. m.

Propositionen behandlar avslutningsvis frågor om personalresurser hos arbetsmarknadsverket, vissa organisatoriska frågor inom AMS och allmänna frågor om finansieringen av de arbetsmarknadspolitiska insatserna.

Frågan om personalförstärkning till arbetsmarknadsverket för nästa budgetår behandlas i betänkandet AU 1978/79: 21. Av övriga frågor skall här endast tas upp en i propositionen aviserad *organisationsöversyn av AMS*. Översynen motiveras med att arbetet inom AMS kommer att påverkas avsevärt av genomförandet av förslagen i den föreliggande

propositionen om ändrad organisation för den yrkesinriktade rehabiliteringen. Även den nya organisationen för skyddat arbete och omvandlingen av arkivarbetet till anställning med lönebidrag medför förändringar. Översynen är avsedd att utföras av AMS i samverkan med statskontoret och i samråd med personalorganisationerna.

Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) är i motionen 2053 kritiska mot tanken på en inomverksutredning. Dessutom anser de att översynen bör anstå tills statsmakterna har tagit ställning till sysselsättningsutredningens slutbetänkande.

De nya arbetsmarknadsinstituten liksom den nya organisationen för skyddat arbete är planerade att börja sin verksamhet den 1 januari 1980. Ställningstagandena till sysselsättningsutredningens slutliga förslag, som ännu inte föreligger, kan därför inte avvaktas. Med hänsyn till den begränsade tid som står till buds får godtas att översynsarbetet bedrivs som en inomverksutredning på det sätt som har anmälts i propositionen.

Liksom motionärerna anser dock utskottet att det på något längre sikt finns skäl för en mer ingående, parlamentarisk utredning om arbetsmarknadsverkets organisation och arbetsformer. Sedan sysselsättningsutredningen slutfört sitt arbete och remissyttrandena över detta har bearbetats kan det vara anledning att närmare överväga denna utredningsfråga. När det gäller åtgärder på kortare sikt kan upplysas att utskottet nyligen har föreslagit riksdagens revisorer att undersöka arbetsmarknadsverkets personalsituation. Resultatet av en sådan undersökning kan ge ytterligare underlag för ställningstagande till vilka riktlinjer som skall gälla för en brett upplagd organisatorisk översyn.

Vad utskottet i anslutning till motionen anfört om en utredning av arbetsmarknadsverkets organisation bör regeringen underrättas om.

Utskottet har vid sin behandling av propositionen 73 i första hand tagit upp sådana frågor som aktualiserats under riksdagsbehandlingen. I den mån propositionen inte behandlats i det föregående godtar utskottet regeringens förslag.

Anslagsfrågor

Utskottet går härefter över till att behandla de i budgetpropositionen begärda anslagen för att nästa budgetår finansiera de åtgärder som övervägts i propositionen 73. Det erinras här om att AMS får sina anslag i programtermer.

C 5. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning

1977/78	Utgift	1 378 752 000	Reservation	255 997 000
1978/79	Anslag	1 581 500 000		
1979/80	Förslag	1 438 950 000		

Anslaget omfattar två program. Indelningen i program och delprogram framgår av nedanstående sammanställning.

	1977/78 Utgift	1978/79 Anslag	1979/80 Beräknad ändring AMS	1979/80 Beräknad ändring Föredraganden
Programmet Rehabiliterings- och stödåtgärder för svårplacerade				
Arbetsprövning/arbetsträning	50 662 000	51 600 000	+ 2 900 000	— 24 350 000
Utbildning av svårplacerade	102 008 000	115 000 000	+ 57 300 000	— 42 450 000
Förvaltningskostnader	4 759 000	4 600 000	+ 3 900 000	— 2 000 000
Programmet Sysselsättningsskapande åtgärder för svårplacerade				
Arbetshjälpmedel åt handikappade	28 909 000	55 500 000	+ 42 500 000	+ 11 800 000
Näringshjälp	8 375 000	9 500 000	—	+ 4 000 000
Arkivarbete	826 309 000	875 000 000	+ 347 000 000	— 1 500 000
Halvskyddad sysselsättning	154 490 000	270 000 000	+ 95 000 000	
Skyddad sysselsättning	185 504 000	183 000 000	+ 5 000 000	— 89 000 000
Hemarbete	2 100 000	2 100 000	—	— 1 050 000
Förvaltningskostnader	15 636 000	15 200 000	+ 6 800 000	+ 2 000 000
	1 378 752 000	**1 581 500 000**	**+ 559 400 000**	**— 142 550 000**

Det minskade medelsbehovet hänger samman med att medel för vissa delprogram beräknats för tiden fram till utgången av år 1979, dvs. för halvt budgetår. Motsvarande kostnader under första halvåret 1980 avses bli täckta från anslagen Bidrag till Stiftelsen samhällsföretag och Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering. Det förra anslaget kommer att behandlas i ett senare betänkande med anledning av särskild proposition i ämnet och det senare i följande avsnitt av detta betänkande.

Medel för helt budgetår har beräknats under delprogrammen Arbetshjälpmedel åt handikappade, Näringshjälp, Arkivarbete och Halvskyddad sysselsättning. Medel för övriga delprogram har således beräknats för halvt budgetår.

Utskottet har i det föregående föreslagit att det nästa budgetår skall bedrivas försök med fadderverksamhet m. m. inom en kostnadsram av 4 milj. kr. Försöksverksamheten bör kunna finansieras av medel för delprogrammet Halvskyddad sysselsättning utan höjning av det belopp som beräknats i budgetpropositionen (270 milj. kr.).

Från delprogrammet Skyddad sysselsättning finansieras bl. a. bidrag till uppförande av verkstäder för skyddat arbete. I budgetpropositionen anmäls att regeringen med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter medgivit bidrag åt Överkalix kommun med väsentligt högre belopp än som utgår enligt de grunder som fastställts av riksdagen. Utskottet godtar för sin del åtgärden.

För anordningsbidragen fastställs årligen en ram med bemyndigande för regeringen att vid behov vidga ramen. Nytt bemyndigande bör ges

för tiden fram till årsskiftet 1979-1980 då verkstäderna för skyddat arbete enligt planerna skall övergå till ny huvudman och finansieras på annat sätt.

Det totala medelsbehovet under anslaget beräknas i budgetpropositionen till 1 438 950 000 kr. Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) yrkar i motionen 2053 på att anslaget höjs med 10,5 milj. kr. med anledning av motionens förslag beträffande försöksverksamheten med höjt bidrag till halvskyddad sysselsättning och näringshjälpen. Eftersom utskottet inte biträtt dessa förslag avstyrker utskottet även den begärda anslagshöjningen. Med hänsyn härtill och då utskottet lämnar budgetpropositionens medelsberäkning utan erinran bör anslaget föras upp med det av regeringen begärda beloppet.

C 8. Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering

Under denna rubrik föreslås ett nytt, obetecknat anslag om 214 milj. kr. Anslaget skall från den 1 januari 1980 bidra till att finansiera verksamheten vid de nya arbetsmarknadsinstituten och det likaledes nya centrala institutet för metodutveckling och forskning. Anslaget avses omfatta ett program, Yrkesinriktad rehabilitering, och två delprogram, Arbetsmarknadsinstitut och Institutet för metodutveckling och forskning enligt följande sammanställning.

	1979/80 Föredraganden
Programmet Yrkesinriktad rehabilitering	
Arbetsmarknadsinstitut	204 250 000
Förvaltningskostnader	2 600 000
Institutet för metodutveckling och forskning	
Lönekostnader	2 865 000
Sjukvård	10 000
Lokalkostnader	300 000
Reseersättningar	150 000
Expenser	2 225 000
Utbildningsverksamhet	1 250 000
Metodutveckling	7 150 000
	214 000 000

Utgifterna för delprogrammen är avsedda att bestridas från arbetsmarknadsutbildningsfonden. Denna fond har hittills finansierats av medel som dels anvisas under anslaget Bidrag till arbetsmarknadsutbildning, dels inflyter i form av en särskild arbetsgivaravgift. Fonden avses få ytterligare tillskott genom de medel som anvisas under det nu begärda anslaget.

Utskottet godtar den förutsatta finansieringen av delprogrammen över arbetsmarknadsutbildningsfonden. Också den gjorda medelsberäkningen kan godtas av utskottet.

I det föregående har utskottet föreslagit att lokaliseringen av institutet för metodutveckling och forskning utreds. Om utredningsarbetet leder till att institutet inte kan börja sin verksamhet vid årsskiftet 1979-1980 såsom planerat har utskottet förutsatt att regeringen lägger fram förslag till erforderliga övergångsanordningar. Detta kan påverka medelsbehovet under anslaget. Utskottet vill avslutningsvis tillägga, att medelsåtgången under både förevarande och i närmast föregående avsnitt behandlade anslag även är beroende av att verksamheten vid arbetsmarknadsinstituten och de regionala stiftelserna för skyddat arbete i praktiken kan komma i gång vid samma årsskifte.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79: 667, yrkandet 1, godkänner de i propositionen 1978/79: 73 förordade *allmänna riktlinjerna angående åtgärder för arbetshandikappade inom arbetsmarknadspolitiken*,
2. beträffande *målsättningen allas rätt till arbete oberoende av handikapp* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 672, yrkandet 1,
3. beträffande *överföring av nedläggningshotade företag i de anställdas ägo* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 672, yrkandet 2,
4. beträffande *utmönstring av begreppet arbetshandikappad, m. m.* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 672, yrkandet 3,
5. beträffande *aktionsprogram mot utslagning och social utstötning* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1566,
6. beträffande *transferering av medel från socialförsäkringssystemet, m. m.* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1040,
7. beträffande *utredning om sysselsättningsförhållandena för pensionärer, m. m.* att motionerna 1978/79: 1536, yrkandet 1, och 1978/79: 2051 inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
8. beträffande *pensionärers rätt till arbete* att motionen 1978/79: 801 inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
9. beträffande *åtgärdsplanering för arbetshandikappade* att motionen 1978/79: 667, yrkandet 2, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
10. beträffande *föreskrifter om tillämpningen av främjandelagen* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 667, yrkandet 3,
11. beträffande *särskilda personalresurser för uppföljning av företagens personalpolitik, m. m.* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 667, yrkandena 4 och 5,

12. beträffande *ändring av främjandelagen i riktning mot kvotlagstiftning* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 672, yrkandet 5,
13. beträffande *tid för fackliga representanters deltagande i anpassningsverksamheten* att motionen 1978/79: 672, yrkandet 4, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
14. beträffande *storleken av bidraget till arbetsbiträde* att riksdagen med avslag på motionen 1978/79: 672, yrkandet 6, bifaller regeringens förslag,
15. beträffande *försök med fadderverksamhet m. m.* att riksdagen med anledning av motionerna 1978/79: 667, yrkandet 6, 1978/79: 1049, yrkandet 5, samt 1978/79: 2053, yrkandena 1 och 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
16. beträffande *översyn av bestämmelserna om bidrag och lån till handikappbilar* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 2044,
17. beträffande *utredning om vidgade möjligheter för handikappade att få tillgång till egen bil* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 667, yrkandet 9,
18. beträffande *bilen som tekniskt hjälpmedel för handikappade* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 672, yrkandet 14,
19. att riksdagen godkänner de i propositionen 1978/79: 73 förordade *grunderna för ekonomiskt stöd till arbetshjälpmedel m. m. för personer med arbetshandikapp,* att gälla fr. o. m. den 1 juli 1979, i den mån frågan inte behandlats i föregående punkter,
20. att riksdagen godkänner de i propositionen 1978/79: 73 förordade *förändringarna beträffande bidrag vid utbildning m. m. i företag av äldre och handikappade,* att gälla fr. o. m. den 1 juli 1979, i den mån frågan inte har behandlats i föregående punkter,
21. beträffande *förhöjt bidrag till halvskyddad sysselsättning för vissa förtidspensionärer* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 2053, yrkandet 4,
22. beträffande *vidgning av det s. k. Södertäljeförsöket* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 672, yrkandet 10,
23. att riksdagen godkänner de i propositionen 1978/79: 73 förordade *särskilda insatserna för ungdomar med arbetshandikapp,* att gälla fr. o. m. den 1 juli 1979, i den mån frågan inte behandlats i föregående punkter,
24. beträffande *huvudmannaskapet för arbetsmarknadsinstituten, m. m.* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motionen 1978/79: 672, yrkandena 7, 8, 9 och 11,

25. beträffande *Östaskolans OT-kurs* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 2035,
26. beträffande *inordnande av arbetspsykologisk verksamhet i arbetsmarknadsinstituten* att riksdagen med avslag på motionerna 1978/79: 290, 1978/79: 1532 och 1978/79: 1546 bifaller regeringens förslag,
27. att riksdagen — under förbehåll av att uppgörelse kan träffas mellan statens förhandlingsnämnd och berörda huvudmän och en grund för reformen därigenom skapas — godkänner de i propositionen 1978/79: 73 förordade *grunderna för inrättande av arbetsmarknadsinstitut inom arbetsmarknadsverket,* i den mån frågan inte behandlats i föregående punkter,
28. beträffande *rygginstitut i Jämtland* att motionen 1978/79: 888 inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
29. beträffande *huvudinriktningen av metodutvecklingsarbetet* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 672, yrkandet 12,
30. beträffande *lokaliseringen av det centrala institutet för metodutveckling och forskning* att riksdagen med anledning av motionerna 1978/79: 1033 och 1978/79: 2042 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
31. att riksdagen godkänner de i propositionen 1978/79: 73 förordade *grunderna för inrättande av ett institut för metodutveckling och forskning inom den yrkesinriktade rehabiliteringen,* i den mån frågan inte behandlats i föregående punkter,
32. beträffande *tillämpningen av lönebidrag i de fall kollektivavtal saknas* att motionen 1978/79: 2053, yrkandet 5, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
33. beträffande *arbetsförmedlingsservice till allmännyttiga organisationer med arkivarbetare* att motionen 1978/79: 2053, yrkandet 7, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
34. beträffande *utredning om lönebidrag till företagare* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 2053, yrkandet 8,
35. beträffande *fortsatt lönebidrag efter den fyraåriga stödperioden* att motionen 1978/79: 2053, yrkandet 3, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
36. beträffande *lönebidrag om 100 % till allmännyttiga organisationer* att riksdagen avslår motionerna 1978/79: 1043, yrkandet 1, 1978/79: 1565, 1978/79: 2033 och 1978/79: 2053, yrkandet 6,
37. beträffande *uttalande om länsmuseerna som allmännyttiga organisationer* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1043, yrkandet 2,
38. att riksdagen godkänner den i propositionen 1978/79: 73 förordade *omvandlingen av arkivarbete, musikerhjälp och halv-*

skyddad sysselsättning till anställning med lönebidrag, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1980, i den mån frågan inte behandlats i föregående punkter,

39. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79: 1053 antar det genom propositionen 1978/79: 73 framlagda förslaget till *lag om ändring i lagen (1974: 12) om anställningsskydd*,
40. att riksdagen antar det genom propositionen 1978/79: 73 framlagda förslaget till *lag om ändring i lagen (1976: 600) om offentlig anställning*,
41. beträffande *plan för uppbyggnad av företag i statlig och kommunal regi* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 672, yrkandet 13,
42. beträffande *förläggning av huvudkontoret för den regionala stiftelsen för skyddat arbete i Gävleborgs län till Söderhamn* att riksdagen avslår motionen 1978/79: 2055,
43. beträffande *gräns för arbetsförmågan hos anställda i skyddat arbete* att motionen 1978/79: 2053, yrkandet 11, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
44. beträffande *tilläggsdirektiv till omsorgskommittén* att motionen 1978/79: 2053, yrkandet 12, inte föranleder någon riksdagens åtgärd,
45. beträffande *näringshjälpens stödbelopp m. m.* att riksdagen med bifall till regeringens förslag avslår motionen 1978/79: 2053, yrkandena 9 och 10,
46. att riksdagen godkänner de i propositionen 1978/79: 73 förordade *förslagen rörande näringshjälp*, att gälla fr. o. m. den 1 juli 1979, i den mån frågan inte behandlats i föregående punkt,
47. beträffande *organisationsöversyn av AMS* att riksdagen med anledning av motionen 1978/79: 2053, yrkandet 13, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
48. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om *ram för bidrag till anordnande av verkstäder inom arbetsvården* under tiden den 1 juli—den 31 december 1979,
49. att riksdagen med bifall till budgetpropositionens förslag samt med avslag på motionen 1978/79: 2053, yrkandet 14, till *Särskilda åtgärder för arbetsanpassning* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 438 950 000 kr.,
50. att riksdagen till *Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering* för budgetåret 1979/80 anvisar ett anslag av 214 000 000 kr.

Stockholm den 6 mars 1979

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
ELVER JONSSON

Närvarande: Elver Jonsson (fp), Bengt Fagerlund (s), Jan-Ivan Nilsson (c), Ingemund Bengtsson (s), Birger Nilsson (s), Allan Gustafsson (c), Erik Johansson i Simrishamn (s), Ingrid Ludvigsson (s), Arne Fransson (c), Bernt Nilsson (s), tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp), Pär Granstedt (c), Frida Berglund (s), Sten Svensson (m) och Sixten Pettersson (m).

Reservationer

1. Allmänna riktlinjer m. m. (mom. 1)

av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson och Frida Berglund (alla s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar "De av" och slutar "AU 1978/79: 21" bort ha följande lydelse:

I propositionen läggs fram i och för sig betydelsefulla förslag till åtgärder för att förbättra de arbetshandikappades situation. Dessa förslag behöver emellertid kompletteras på en rad punkter, en sak som utskottet tar upp i de följande avsnitten av betänkandet. Särskilt anmärkningsvärt är regeringens begränsade förslag till personalförstärkning till arbetsmarknadsverket, detta sett i ljuset av de behov som finns för att de föreslagna åtgärderna över huvud taget skall kunna genomföras. Till den frågan återkommer utskottet i betänkandet AU 1978/79: 21.

Den allmänt kritiska inställning utskottet nu har redovisat gäller också om regeringens allmänna riktlinjer för inriktningen av politiken för arbete åt handikappade. En sådan politik måste syfta till arbete efter vars och ens förmåga och således vara en politik för arbete åt alla och därmed även för arbetshandikappade. Målet för en politik av det slaget kan endast nås om man gör effektiva angrepp på de processer som finns inbyggda i en okontrollerad ekonomisk och teknisk utveckling, där enbart marknadskrafterna tillåts styra. Det är detta synsätt som ligger bakom socialdemokraternas förslag till riktlinjer i partimotionen 667. Vill man på allvar komma till rätta med utslagning och utestängning från arbetslivet måste det angivna synsättet genomsyra politiken. Utskottet ställer sig därför bakom socialdemokraternas förslag till inriktning av politiken för arbete åt handikappade och avvisar därmed regeringens motsvarande förslag till allmänna riktlinjer. Regeringen bör underrättas om vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande de i propositionen 1978/79: 73 förordade *allmänna riktlinjerna angående åtgärder för arbetshandikappade inom*

arbetsmarknadspolitiken att riksdagen med avslag på regeringens förslag samt med bifall till motionen 1978/79: 667, yrkandet 1, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Transferering av medel från socialförsäkringssystemet, m. m. (mom. 6)

av Sten Svensson (m) och Sixten Pettersson (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar "I propositionen" och på följande sida slutar "dess helhet" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att de föreslagna stimulansåtgärderna är otillräckliga. Arbetsplacering av personer som eljest skulle ha varit arbetslösa eller förtidspensionerade är, som också sysselsättningsutredningen har framhållit, oftast lönsam för samhället. Det är därför välbetänkt som motionärerna föreslår att — utöver vad som förordats i propositionen — skapa ett samhällsekonomiskt utrymme för att höja bidragen till arbetsplacering av arbetshandikappade.

Ökade stimulansåtgärder innebär dessutom att större resurser kan sättas in för att undanröja hinder i arbetsmiljön, vilket också förbättrar de handikappades arbetssituation. Även den uteblivna tillämpningen av främjandelagen bekräftar uppfattningen att ökade stimulansåtgärder är att föredra framför åtgärder som syftar till tvångsingripanden mot arbetsgivarna. Den särskilda utredning som motionärerna begär är sålunda välmotiverad. Detta utredningsarbete bör lämpligen samordnas med den utredningsverksamhet som anmälts i propositionen.

I samma motion förespråkas vidare en utbyggd företagshälsovård med tyngdpunkten på förebyggande åtgärder. För att möjliggöra en sådan utveckling bör riksdagen fatta principbeslut om att ersättning från riksförsäkringsverket till företagshälsovård även skall omfatta förebyggande hälsovård och rehabiliteringsåtgärder.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att en satsning på förebyggande åtgärder är tidsenlig och angelägen. En viktig konsekvens av att anpassa ersättningsbestämmelserna för företagshälsovård till den utveckling som äger rum, är att i lagen om allmän försäkring skriva in att utgifter för även förebyggande hälsovård och rehabiliteringsåtgärder skall vara ersättningsberättigade. Ett förslag av denna innebörd bör snarast föreläggas riksdagen.

I samma motion yrkas även att riksdagen skall uttala att statliga arbetsgivare skall öka rekryteringen av arbetshandikappade. Staten har själv eller utövar i egenskap av ägare till statliga företag ett eget arbetsgivaransvar. Ett allmänt riksdagsuttalande till stöd för anpassningsverksamheten inom statsförvaltningen, liksom till stöd för att bl. a. undan-

röja hinder i arbetsmiljön med syfte att främja anställning av arbetshandikappade, bör utgöra en vägledning för alla berörda på arbetsmarknaden samt understryka syftet med de ökade stimulansåtgärder som utskottet uttalat sig för.

Vad utskottet sålunda har anfört med anledning av motionen 1040 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *transferering av medel från socialförsäkringssystemet, m. m.* att riksdagen

A. *dels* med bifall till motionen 1978/79: 1040, yrkandet 2, beslutar uttala att ersättning från riksförsäkringsverket till företagshälsovård även skall omfatta rehabiliteringsåtgärder och förebyggande vård,

dels hemställer hos regeringen att förslag till åtgärder med detta syfte skyndsamt läggs fram för riksdagen,

B. med bifall till motionen 1978/79: 1040, yrkandena 1, 3 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Åtgärdsplanering, främjandelagens tillämpning m. m. (mom. 9—11)

av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson och Frida Berglund (alla s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar "Den nämnda" och på följande sida slutar "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Inledningsvis har fastslagits att regeringens åtgärdsförslag för att förbättra de arbetshandikappades situation måste kompletteras. I detta sammanhang är det anledning att ta upp arbetsförmedlingens möjligheter till medverkan.

För att kunna lösa de arbetshandikappades sysselsättningsproblem är det nödvändigt för arbetsförmedlingen att ha en god överblick över behovet av åtgärder och de alternativa lösningar som kan förekomma. Den åtgärdsplanering för varje förmedlingskontor som föreslagits av socialdemokraterna bör ses som en mycket väsentlig del av en utbyggd sysselsättningsplanering med sikte på en rätt till arbete för alla.

En annan väg att stärka arbetsförmedlingens möjligheter att verka för ökad sysselsättning åt arbetshandikappade är att man utnyttjar de befogenheter som ges i lagen om vissa anställningsfrämjande åtgärder (främjandelagen). Denna lag är avsedd att komplettera lagen om anställningsskydd genom att hävda de intressen och behov som finns för äldre och arbetshandikappade som står utanför arbetsmarknaden.

Lagen är uppbyggd på sådant sätt att den ger möjlighet till mjuka ingripanden som efter hand kan trappas upp.

Främjandelagens tvingande bestämmelser har enligt sysselsättningsutredningen knappast tillämpats. Utredningen anser inte behov föreligga av att ändra lagen. Inte heller i propositionen anses det f. n. aktuellt med lagändring. Utskottet kan ansluta sig till denna uppfattning. Däremot anser utskottet liksom sysselsättningsutredningen att främjandelagen nu måste komma till effektivt utnyttjande. Detta bör ske efter de två linjer som socialdemokraterna har angett i sin partimotion 667.

För det första bör främjandelagen kompletteras med tillämpningsföreskrifter om arbetsgivares ansvar för sysselsättning av handikappade, innefattande bl. a. en strävan mot en närmare kvantifiering av företagens och förvaltningarnas ansvar för sysselsättning av arbetshandikappade. Sedan föreskrifterna utfärdats bör vissa länsarbetsnämnder på försök tilldelas särskild personal med uppgift att arbeta för en effektiv tillämpning av lagen.

För det andra bör man ta fram material som belyser företagens personalpolitik ställd i relation till de krav som kan resas enligt lag och föreskrifter. Uppgiften att närmare granska företagens personalpolitik kräver betydande insatser från länsarbetsnämndernas sida. Detta måste beaktas vid tilldelningen av ytterligare personal till arbetsmarknadsverket. Till den frågan liksom övriga frågor om personalförstärkning till verket återkommer utskottet, som tidigare nämnts, i ett annat sammanhang.

Det ovan anförda innebär att utskottet ställer sig bakom den socialdemokratiska motionens förslag om åtgärdsplanering, tillämpningsföreskrifter till främjandelagen och särskild personal för försök med effektiviserad tillämpning av lagen och för att följa upp företagens personalpolitik. Regeringen bör underrättas om vad utskottet anfört i anslutning till motionen.

dels att utskottets hemställan under 9—11 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *åtgärdsplanering för arbetshandikappade* att riksdagen med bifall till motionen 1978/79: 667, yrkandet 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
10. beträffande *föreskrifter om tillämpningen av främjandelagen* att riksdagen med bifall till motionen 1978/79: 667, yrkandet 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
11. beträffande *särskilda personalresurser för uppföljning av företagens personalpolitik, m. m.* att riksdagen med bifall till motionen 1978/79: 667, yrkandena 4 och 5, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Tid för fackliga representanters deltagande i anpassningsverksamheten (mom. 13)

av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson och Frida Berglund (alla s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar "I vpk-motionen" och slutar "någon åtgärd" bort ha följande lydelse:

I vpk-motion 672 finns vidare ett yrkande om mer tid för de fackliga representanterna i anpassningsverksamheten.

Frågan om den tid som fackliga representanter skall ha rätt att disponera för anpassningsverksamheten bör lösas genom en reformerad lagstiftning om fackliga förtroendemän. Regeringen har nyligen låtit meddela att riksdagen inte heller i vår föreläggs förslag till ny lag om fackliga förtroendemän. Det är synnerligen anmärkningsvärt att regeringen för andra gången skjuter upp avgörandet av denna för demokratin på arbetsplatserna vitala lagstiftningsfråga. En konsekvens härav är tyvärr att frågan om det fackliga arbetet i anpassningsverksamheten ytterligare förhalas. Vi beklagar detta. Riksdagen bör emellertid nu göra ett uttalande med begäran om att förslag till en ny förtroendemannalag snarast läggs fram i huvudsaklig överensstämmelse med de principer som de centrala fackliga organisationerna har förordat.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *tid för fackliga representanters deltagande i anpassningsverksamheten* att

A. riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om framläggande av förslag till ny lag om fackliga förtroendemän,

B. motionen 1978/79: 672, yrkandet 4, inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

5. Utredning om vidgade möjligheter för handikappade att få tillgång till egen bil (mom. 17)

av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson och Frida Berglund (alla s) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 24 som börjar "Utskottet utgår" och slutar "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Riksdagens två gånger gjorda uttalanden om att förslag så snart som möjligt bör läggas fram om vidgade möjligheter för handikappade att få tillgång till egen bil har helt ignorerats av den borgerliga trepartirege-

ringen. Den nuvarande regeringen har fortfarande föga mer än börjat förbereda en igångsättning av utredningsarbetet. Det kan inte accepteras att bestämda viljeyttringar från riksdagens sida hanteras på detta sätt. I den situation som har uppstått måste, som framhålls i socialdemokraternas motion 667, det av regeringen aviserade utredningsarbetet snarast påbörjas och bedrivas med största skyndsamhet. Det bör dessutom fastslås att förslag till lösning av denna för de handikappade angelägna fråga skall läggas fram för riksdagen senast i 1980 års budgetproposition. Regeringen bör underrättas om vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *utredning om vidgade möjligheter för handikappade att få tillgång till egen bil* att riksdagen med bifall till motionen 1978/79: 667, yrkandet 9, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Förhöjt bidrag till halvskyddad sysselsättning för vissa förtidspensionärer (mom. 21)

av Jan-Ivan Nilsson, Allan Gustafsson, Arne Fransson och Pär Granstedt (alla c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar "Det kan" och slutar "skall utvidgas" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig för sin del till sysselsättningsutredningens förslag om att försöksverksamheten med förhöjt bidrag till halvskyddad sysselsättning även bör omfatta yngre förtidspensionärer. Därav följer att utskottet också biträder yrkandet härom i motionen 2053 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c).

Det förhöjda bidraget till halvskyddad sysselsättning för ungdomar är motiverat av värdet för den enskilda människan att trots svåra handikapp kunna delta i arbetslivet och där göra en produktiv insats. Man får heller inte bortse från de kostnader för samhället som kan inbesparas genom att man undviker en förtidspensionering från tidig ålder. Motiveringar av det slaget hävdar sig med samma styrka när det gäller förtidspensionärer i de aktuella åldrarna 26—35 år.

Den försöksverksamhet som f. n. pågår skall hållas inom en kostnadsram av 10 milj. kr. För att den vidgning av verksamheten som nu förordas inte skall ske på bekostnad av sysselsättningsmöjligheterna för nuvarande målgrupp, gravt handikappade ungdomar under 25 år, bör ramen i enlighet med förslaget av Jan-Ivan Nilsson m. fl. vidgas till 20 milj. kr. Den anslagsmässiga konsekvensen av denna ramvidgning behandlas i ett senare sammanhang.

Regeringen bör underrättas om vad utskottet anfört om förhöjt bidrag till halvskyddad sysselsättning till vissa förtidspensionärer.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *förhöjt bidrag till halvskyddad sysselsättning för vissa förtidspensionärer* att riksdagen med bifall till motionen 1978/79: 2053, yrkandet 4, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Inordnande av arbetspsykologisk verksamhet i arbetsmarknadsinstituten (mom. 26)

av Allan Gustafsson (c), Sten Svensson (m) och Sixten Pettersson (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 30 som börjar "Propositionens förslag" och slutar "tre motioner" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner motionärernas synpunkter välmotiverade. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att så långt som möjligt begränsa omfattningen av statliga monopol. Utskottet vill i detta sammanhang hänvisa till Monopolutredningens direktiv (B 1977: 08). Denna utredning tillkallade regeringen i juli 1977 med uppdrag att utreda frågan om särställning för vissa myndigheter och företag vid leveranser till staten.

Konsekvenserna av propositionens förslag i denna del innebär att förutsättningar för ett nytt offentligt monopol tillskapas. Detta sker genom att marknaden stängs för ett antal småföretag, vilka bedriver arbetspsykologiska konsultationer till länsarbetsnämnderna. Därigenom tvingas nämnda företag att upphöra eller kompensera bortfallet av sin huvudsakliga verksamhet på annat sätt.

Verksamheten omfattar, enligt vad utskottet inhämtat, 9 företag med ca 40 lokalkontor spridda över hela landet med sammanlagt 300 anställda. Vid ärendets beredning har företrädare för berörda parter inför utskottet redovisat sina ståndpunkter i frågan. Därvid framkom att institutens ägare samt representanter för den anställda personalen motsatte sig propositionens förslag, medan företrädare för Psykologförbundet däremot tillstyrkte regeringsförslaget.

Flertalet av de berörda instituten har, som motionärerna påpekat, lyckats bygga upp en differentierad verksamhet med i huvudsak psykologisk vägledning och terapi åt enskilda personer och organisationer. Instituten anlitas för sådan service av socialförvaltningar, psykiatriska kliniker, kriminalvården, utbildningsinstitutioner, enskilda företag m. fl.

Propositionen tar inte upp något förslag som kan kompensera de berörda instituten för bortfallet av den i dag huvudsakliga verksamheten. Vad som skall hända med gjorda investeringar, vilka byggt på nuvarande förutsättningar, redovisas ej. Utskottet finner att den växande

principlösheten vad gäller dylika upphandlingsfrågor är oroande. De företag som drabbas utgör en del av den växande servicebranschen inom svenskt näringsliv.

Enligt utskottets uppfattning är det en brist att det i propositionen saknas en särskild kostnadsredovisning avseende det aktuella förslaget. Det finns anledning befara att föreslagna åtgärder vid jämförelse med nuvarande förhållanden kan innebära ökade kostnader för staten.

Utskottet avstyrker därför propositionens förslag i denna del. Även i framtiden bör, där så är möjligt, fristående konsulter kunna anlitas i stället för en utbyggd statlig verksamhet. Utskottet anser att det även framdeles bör ges möjligheter för fristående arbetspsykologiska institut att bedriva en självständig verksamhet. Med hänvisning härtill tillstyrker utskottet samtliga motionsyrkanden.

Vad nu anförts får vissa anslagsmässiga konsekvenser för nästa budgetår. Det bör få ankomma på regeringen att göra erforderliga omfördelningar av medel för arbetspsykologisk verksamhet mellan anslaget B 1 Arbetsmarknadsservice och anslaget C 8 Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering.

Vad utskottet sålunda har anfört med anledning av motionerna 290, 1532 och 1546 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 26 bort ha följande lydelse:

26. beträffande *inordnande av arbetspsykologisk verksamhet i arbetsmarknadsinstituten* att riksdagen med bifall till motionerna 1978/79: 290, 1978/79: 1532 och 1978/79: 1546 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Lönebidrag om 100 % till allmännyttiga organisationer (mom. 36)

av Jan-Ivan Nilsson, Allan Gustafsson, Arne Fransson och Pär Granstedt (alla c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 37 börjar "När det" och på följande sida slutar "till länsmuseerna" bort ha följande lydelse:

Sysselsättningsutredningen föreslog liksom propositionen nu gör att lönebidraget till de allmännyttiga organisationerna skulle sänkas från 100 till 90 %. Men utredningens förslag var förenat med det viktiga tillägget att full kostnadstäckning skulle fortsätta att utgå för de arkivarbetare som f. n. är knutna till organisationerna. Redan detta förslag reste allvarliga invändningar från vissa remissinstanser, däribland LO. Regeringens betydligt mer restriktiva förslag innebär att man efter en övergångstid generellt sänker bidraget för såväl redan anställda arkivarbetare som för arbetstagare som nyanställs. Detta kommer att förvärra de negativa konsekvenser som LO har pekat på både för de arbetshandikappade och för de organisationer som inte har möjlighet

att ta på sig en i förhållande till deras resurser så pass stor andel av lönekostnaden som 10 %.

De allmännyttiga organisationerna har gjort en stor insats genom sin beredvillighet att ta emot och ge meningsfull sysselsättning åt arbetshandikappade. Det är främst tack vare dessa organisationer som arkivarbetet har kunnat vidgas i den omfattning som skett under senare år. Den i och för sig angelägna omvandlingen av arkivarbetet till anställning med lönebidrag får inte genom bidragskonstruktionen bli ett hinder för normaliseringssträvandena. Allmännyttiga organisationer som kan erbjuda lämpliga arbetsplatser bör inte heller i fortsättningen på grund av bristande ekonomiska resurser hindras att göra betydelsefulla insatser för att bereda sysselsättning åt arbetshandikappade. Med det anförda ställer sig utskottet bakom yrkandena i motionen 2053 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) om fortsatt bidrag med 100 % till de allmännyttiga organisationerna och motsvarande yrkande i motionen 1043 av Gunnel Jonäng m. fl. (c). Med detta ställningstagande tillgodoses också yrkandena i motionerna 1565 och 2033 om bidragsgivningen till länsmuseerna.

Det ovan anförda bör bringas till regeringens kännedom.

dels att utskottets hemställan under 36 bort ha följande lydelse:

36. beträffande *lönebidrag om 100 % till allmännyttiga organisationer* att riksdagen med bifall till motionerna 1978/79: 1043, yrkandet 1, och 1978/79: 2053, yrkandet 6, samt med anledning av motionerna 1978/79: 1565 och 1978/79: 2033 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

9. Lönebidrag om 100 % till allmännyttiga organisationer (mom. 36)

av Sten Svensson (m) och Sixten Pettersson (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar "Med det" och slutar "till länsmuseerna" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig i princip till regeringens förslag om det framtida lönebidraget till allmännyttiga organisationer. Till följd härav avstyrks yrkandena i motionerna 1043 och 2053 om ett generellt bidrag med 100 % till dessa organisationer.

Vad nu sagts hindrar inte att regeringsförslaget bör modifieras på en punkt. Med anknytning till vad kulturutskottet anfört i sitt yttrande om de svårigheter som kan väntas uppstå för länsmuseerna vid en övergång till den nya stödformen anställning med lönebidrag förordar utskottet att dessa museer bör ha möjlighet till generösare bidrag även i fortsättningen. Förslaget i motionen 1565 om full kostnadstäckning för arkivarbetare som är i tjänst i dag så länge de fullgör sina arbetsuppgifter är en rimlig avvägning, och utskottet tillstyrker därför motionen.

Detta överensstämmer också med de principer som sysselsättningsutredningen har förordat. Med det sagda är också yrkandet i motionen 2033 i huvudsak tillgodosett.

Regeringen bör underrättas om det ovan anförda.

dels att utskottets hemställan under 36 bort ha följande lydelse:

36. beträffande *lönebidrag om 100 % till allmännyttiga organisationer* att riksdagen

dels avslår motionerna 1978/79: 1043, yrkandet 1, och 1978/79: 2053, yrkandet 6,

dels med bifall till motionen 1978/79: 1565 samt med anledning av motionen 1978/79: 2033 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om bidrag till länsmuseer.

10. Näringshjälpens stödbelopp m. m. (mom. 45)

av Jan-Ivan Nilsson, Allan Gustafsson, Arne Fransson och Pär Granstedt (alla c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 42 som börjar "Bidrags- och" och slutar "aktuella delen" bort ha följande lydelse:

Enligt den utredning om näringshjälpen som ligger till grund för regeringens förslag borde stödbeloppet höjas till 100 000 kr. En höjning till den nivån är nödvändig om näringshjälpen skall bli ett mer verkningsfullt alternativ vid lösandet av sysselsättningsproblemen för handikappade och därmed jämförliga grupper med svårigheter på arbetsmarknaden. Det bör i sammanhanget framhållas att bidrags- och lånebeloppen endast höjts i blygsam takt under det senaste decenniet samtidigt som kostnaderna för att etablera en rörelse har skjutit i höjden. Mot bakgrunden härav tillstyrks förslaget i motionen 2053 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c) att näringshjälp skall kunna beviljas i form av bidrag/räntefritt lån med upp till 25 000 kr. och i form av kompletterande räntebärande lån med upp till 75 000 kr.

Till anslagsfrågan återkommer utskottet i det följande.

Regeringen bör underrättas om vad ovan anförts.

dels att utskottets hemställan under 45 bort ha följande lydelse:

45. beträffande *näringshjälpens stödbelopp m. m.* att

A. riksdagen med bifall till motionen 1978/79: 2053, yrkandet 9, samt med avslag på regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om näringshjälpens stödbelopp,

B. motionen 1978/79: 2053, yrkandet 10, inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

11. Anslag till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning (mom. 49)

under förutsättning av bifall till reservationerna 6 och 10 av Jan-Ivan Nilsson, Allan Gustafsson, Arne Fransson och Pär Granstedt (alla c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 45 som börjar "Det totala" och slutar "begärda beloppet" bort ha följande lydelse:

Det totala medelsbehovet under anslaget beräknas i budgetpropositionen till 1 438 950 000 kr. Jan-Ivan Nilsson m. fl. yrkar i motionen 2053 att anslaget höjs med 10,5 milj. kr. med anledning av motionens förslag beträffande försöksverksamheten med höjt bidrag till halvskyddad sysselsättning och näringshjälpen. Eftersom utskottet i det föregående har biträtt dessa förslag tillstyrker utskottet även att anslaget höjs. Höjningen bör dock kunna begränsas till 8,5 milj. kr. Med hänsyn härtill och då utskottet i övrigt lämnar budgetpropositionens medelsberäkning utan erinran bör anslaget föras upp med 1 447 450 000 kr. ,

dels att utskottets hemställan under 49 bort ha följande lydelse:

49. att riksdagen med anledning av dels budgetpropositionens förslag, dels motionen 1978/79: 2053, yrkandet 14, till *Särskilda åtgärder för arbetsanpassning* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 447 450 000 kr.

Särskilt yttrande

Överföring av nedläggningshotade företag i de anställdas ägo (mom. 3)

av Bengt Fagerlund, Ingemund Bengtsson, Birger Nilsson, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson och Frida Berglund (alla s) som anför:

Enligt vår mening måste samhället ha en lagfäst möjlighet att inskrida vid hot om nedläggning av företag eller väsentlig driftinskränkning. Socialdemokraterna har i partimotionen 1049 (AU 1978/79: 21) på nytt gett anvisning om vilken väg man bör gå genom att lägga fram ett konkret förslag till hur frågan bör lösas genom lagstiftning.

Kulturutskottets yttrande
1978/79: 2 y

över vissa motioner som väckts med anledning av propositionen 1978/79: 73 om åtgärder för arbetshandikappade

Till arbetsmarknadsutskottet

Genom beslut den 7 februari 1979 har arbetsmarknadsutskottet berett kulturutskottet tillfälle att avge yttrande över de med anledning av propositionen 1978/79: 73 om åtgärder för arbetshandikappade väckta motionerna 1978/79: 1043, 1565, 2033 och 2053, sistnämnda motion såvitt avser yrkandet 6. Kulturutskottet får med anledning härav anföra följande.

I propositionen föreslås bl. a. att den nuvarande stödformen arkivarbete skall ersättas med en ny stödform benämnd anställning med lönebidrag. Ett genomförande av detta förslag kommer att påverka personalförhållandena på ett mycket stort antal arbetsplatser inom kultursektorn. I ovannämnda motioner framhålls i detta hänseende särskilt länsmuseerna, men situationen är densamma för många andra institutioner — museer såväl som bibliotek och arkiv m. m.

Det nuvarande arkivarbetarsystemet innebär bl. a. att statsbidrag utgår med hela lönekostnaden för den arkivarbetsanställde. Den institution som tar emot arkivarbetare har alltså inte några utgifter för dessa arbetares löner. I propositionen föreslås nu att statliga myndigheter, verk och organisationer som tar emot ifrågavarande arbetare skall få full kostnadstäckning och allmännyttiga organisationer — bortsett från en övergångsanordning — bidrag med 90 %. För de sistnämnda blir det alltså fråga om en tioprocentig nedskärning. Enligt utskottets mening förtjänar det att påpekas att denna nedskärning i ogynnsamma fall kan få en betydligt allvarligare effekt än en tioprocentig nedskärning på en annan bidragsnivå, exempelvis från 80 till 70 %. I det sistnämnda — tänkta — fallet, där alltså vederbörande institution själv bär en del av lönekostnaderna, kan nedskärningen få den följden att en institution som inte kan kompensera sig på annat sätt skär ner antalet arbetare med lönebidrag och därmed får medel över till täckande av sin andel av lönekostnaderna för kvarvarande arbetare med dylikt bidrag. Motsvarande möjlighet står inte till buds vid den nu aktuella nedskärningen från 100 till 90 %, vilket i extremt ogynnsamma fall kan få den kon-

sekvensen att en institution helt och hållet måste avstå från att utnyttja möjligheten att anställa arbetare med lönebidrag.

Med anledning av att man i de ovannämnda motionerna särskilt pekat på förhållandena vid länsmuseerna har utskottet från statens kulturråd inhämtat att det vid dessa museer finns 224 arkivarbetsplatser, medan antalet i vanlig ordning anställda motsvarar 307 årsverken. Det har från kulturrådets sida framhållits att arkivarbetarna utgör över 2/5 av det totala antalet anställda vid länsmuseerna och att deras arbetsinsatser är en grundförutsättning för museernas verksamhet. Möjligheterna att ersätta uteblivet statsbidrag med bidrag från landsting eller kommuner har inom kulturrådet — med hänvisning till museernas huvudmannaskap — bedömts som små. Det befaras att ändrade regler i flertalet län kan komma att leda till att den berörda personalen efter hand avvecklas.

Från kulturrådet har utskottet vidare under hand inhämtat att det finns ett betydande antal arkivarbetsplatser vid andra icke-statliga museer än länsmuseerna och vid icke-statliga bibliotek.

Med kännedom om förhållandena inte bara vid länsmuseerna utan också vid en rad andra arbetsplatser inom kulturutskottets ansvarsområde — exempelvis ungdoms- och idrottsorganisationer — vill utskottet understryka önskvärdheten av att det kommande riksdagsbeslutet med anledning av propositionen 1978/79: 73 och därtill hörande motioner får en sådan innebörd att ifrågavarande institutioner och organisationer inte får sämre möjligheter att anställa arbetare med lönebidrag än de hittills haft att ta emot arkivarbetare.

Stockholm den 13 februari 1979

På kulturutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Per Olof Sundman (c), Tore Nilsson (m), Ingemar Leander (s), Olle Eriksson (c), Åke Green (s), Ingegärd Frænkel (fp), Karl-Eric Norrby (c), Lars-Ingvar Sörenson (s), Ingrid Diesen (m), Hans Alsén (s), Catarina Rönnung (s), Helge Klöver (s), Yvonne Hedvall (m) och Arne Remgård (fp).

Särskilt yttrande

av Ingegärd Frænkel (fp) och Arne Remgård (fp):

Den principiella frågan om allmännyttiga organisationer i nu förevarande sammanhang skall få bidrag med 90 % eller full kostnadstäckning har uppenbarligen noggrant övervägts av sysselsättningsutred-

ningen. Utredningen har stannat för det förstnämnda alternativet och därvid räknat med den konsekvensen att en del organisationer som i dag har personer i arkivarbete av ekonomiska och andra skäl kommer att anse sig förhindrade att ta emot anställda med lönebidrag (se prop. s. 200—201). Vad som anförs i propositionen (s. 65) om närmare klarläggande av fall då full kostnadstäckning bör utgå synes innebära att det i det nya systemet kommer att vara möjligt att förklara exempelvis länsmuseerna berättigade till full kostnadstäckning. Mot den bakgrunden har vi kunnat biträda det yttrande i denna sakfråga som innefattas i sista stycket i kulturutskottets yttrande.

Innehållsförteckning

Propositionerna 1
1978/79: 73 1
1978/79: 100 bilaga 15 3

Motionerna 3
Utskottet 10
Inledning 10
Allmänna riktlinjer m. m. 12
Åtgärdsplanering, främjandelagens tillämpning m. m. 17
Utbildning och arbetshjälpmedel m. m. 18
Utbildning i företag 18
Arbetshjälpmedel 20
Arbetsbiträde 20
Försök med fadderverksamhet m. m. 21
Handikappbilar 22
Ungdomar med arbetshandikapp 24
Inrättande av arbetsmarknadsinstitut 26
Institut för metodutveckling och forskning 31
Anställning med lönebidrag 33
Verkstäder inom arbetsvården 39
Näringshjälp 41
Organisatoriska frågor m. m. 42
Anslagsfrågor 43
C 5. Särskilda åtgärder för arbetsanpassning 43
C 8. Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering 45
Utskottets hemställan 46

Reservationer 50
1. Allmänna riktlinjer m. m. (s) 50
2. Transferering av medel från socialförsäkringssystemet, m. m. (m) 51
3. Åtgärdsplanering, främjandelagens tillämpning m. m. (s) 52
4. Tid för fackliga representanters deltagande i anpassningsverksamheten (s) 54
5. Utredning om vidgade möjligheter för handikappade att få tillgång till egen bil (s) 54
6. Förhöjt bidrag till halvskyddad sysselsättning för vissa förtidspensionerade (c) 55
7. Inordnande av arbetspsykologisk verksamhet i arbetsmarknadsinstituten (m, 1 c) 56
8. Lönebidrag om 100 % till allmännyttiga organisationer (c) .. 57
9. Lönebidrag om 100 % till allmännyttiga organisationer (länsmuseer) (m) 58
10. Näringshjälpens stödbelopp, m. m. (c) 59
11. Uppräkning av anslaget till Särskilda åtgärder för arbetsanpassning (c) 60

Särskilt yttrande 60
Överföring av nedläggningshotade företag i de anställdas ägo (s) .. 60

Bilaga
Kulturutskottets yttrande 2 y 61

NORSTEDTS TRYCKERI STOCKHOLM 1979 790058